

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Mít kam jít

aneb Salesiánské středisko mládeže

Dagmar Solnářová

Bakalářská práce

2010

Zadaní

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar SOLNÁŘOVÁ**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Mít kam jít aneb Salesiánské středisko mládeže**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se orientuje na nízkoprahový klub Vrtule, který je jedním z projektů fungujících v rámci Salesiánského střediska mládeže. Cílem výzkumu je zjistit, jaké služby klub nabízí, kdo jsou klienti klubu, jaká je jejich motivace k příchodu, jak vypadá preventivní program a jaká je jeho úspěšnost. Předpokládané metody výzkumu budou kvalitativní rozhovory s klienty a pracovníky klubu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Kvalitativní výzkum - Hendl, J. Portál 2005 Ako robíť kvalitatívny výskum - Silverman, D. Bratislava: Ikar, 2002 Děti a mládež v obtížných životních situacích - Jedlička, R. Themis, 2004 Kontaktní práce - Antologie textů ČAS, 2008 Jak upéct klub - Praha : Leonardo, 2002 : Nadace rozvoje občanské společnosti Střediska pro volný čas dětí a mládeže v ČR - Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT, 1997 Práce s rizikovou mládeží - Matoušek, O. Portál, 1996

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Zuzana Hloušková**
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Petr Pabian, Th.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 19. března 2010

Dagmar Solnářová

Poděkování

Mé poděkování patří paní Mgr. Zuzaně Hlouškové za její věcné připomínky a za veškerou pomoc, kterou mi v souvislosti s mou bakalářskou prací poskytla.

Paní Mgr. Daně Svobodové za korekturu mé práce.

Tomášovi Fornůskovi za pomoc při grafické úpravě.

Vedení Nízkoprahového klubu Vrtule, jeho pracovníkům a všem, kteří byli ochotni zodpovědět mé otázky.

ANOTACE

Práce se zaměřuje na nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Středem zájmu je nízkoprahový klub Vrtule, jenž je jedním z projektů Salesiánského centra mládeže, které nabízí různé druhy volnočasových aktivit pro děti a dospívající. Cílem práce je analýza efektivity klubu. To znamená zjistit, zda projekt úspěšně plní své závazky, mají – li poskytované služby a činnost pracovníků skutečně pozitivní vliv na životní styl klientů a na základě těchto výsledků dát prostor k debatě o tom, zda mají podobná zařízení smysl.

KLÍČOVÁ SLOVA

nízkoprahová zařízení, riziková mládež, sociální služba, volný čas, dospívání

TITLE

Have a place where to go or Salesian centrum of youth

ANNOTATION

Work focuses on low-threshold facilities for children and youth. The main focus points to the Propeller Clubs, which is one of the Salesian youth center's projects, that offers various kinds of leisure activities for children and adolescents. The aim of work is to analyze effectiveness of the club. It means to determine whether the project successfully fulfill its commitments, wheter workers' services and activities have actually a positive impact on clients' lifestyle and to provide on the basis of these results a platform for debate about sense of these similar organizations.

KEYWORDS

low-threshold facilities, risk youth, social service, leisure, adolescence

Obsah

Teoretická část	8
1. Úvod.....	8
2. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	10
2.1. Počátky terénní sociální práce a vznik NZDM ve světě.....	10
2.2. Vývoj sociální práce s mládeží v České republice a současná situace.....	11
2.3. Pojmosloví NZDM a legislativní ukotvení	12
2.4. Cílová skupina NZDM	14
3. Salesiánské hnutí.....	16
3.1. Historie hnutí a tradice práce s mládeží	16
3.2. Založení střediska.....	17
4. Středisko mládeže a jeho projekty	18
4.1. Oratoř, posilovna a horolezecká stěna.....	19
4.2. Nízkoprahový klub Vrtule.....	20
4.2.1. Vznik a organizace klubu.....	20
4.2.2. Nabídka klubu a jeho cílová skupina	20
4.2.3. Streetworková činnost klubu.....	21
4.2.4. Kontaktní práce ve Vrtuli.....	23
Praktická část	27
1. Metodologie výzkumu	27
2. Cíl výzkumu, výzkumné a tazatelské otázky	29
3. Vyhodnocení rozhovorů.....	33
3.1. Vyhodnocení rozhovorů s pracovníky	33
3.2. Vyhodnocení rozhovorů s klienty	36
3.3. Porovnání rozhovorů a výsledky	40
4. Závěr praktické části	45
5. Závěr	47
Zdroje	49
Seznam příloh.....	51

Teoretická část

1. Úvod

Dospívání je náročné období života. Je však jen předehrou k ještě náročnější etapě, a to dospělosti. Říká se, že bezstarostná školní léta jsou ta nejlepší, která člověka v životě čekají. Doufejme, že pro většinu dětí ano, jsou ale i takové, kterým se do dospívání nepodaří vstoupit správnou nohou. Pro ně jsou pak zakládány různé projekty, jejichž cílem je pomoci dětem zorientovat se ve vlastním životě a úspěšně překonat tato křehká léta. Úkolem následujících stránek je seznámit veřejnost právě s jedním z těchto projektů.

Hlavním předmětem práce je nízkoprahový klub pro mládež Vrtule, který je provozován v rámci Salesiánského střediska mládeže v Praze 8 – Kobylisích. Myšlenka provést výzkum právě zde se poprvé objevila během dobrovolnické stáže, kterou jsem absolvovala v organizaci Salesiánské hnutí mládeže (SHM). Jedná se o projekt zaštitěný Salesiánskou provincií, který stejně jako klub sídlí v prostorách střediska. Díky této praxi jsem se dozvěděla o existenci klubu a rozhodla se použít ho jako námět pro svou bakalářskou práci. Do té doby jsem se zařízením podobného typu neměla žádné zkušenosti a tudíž nevěděla, co od výzkumu očekávat. Původním cílem práce mělo být zjištění, do jaké míry má salesiánská víra vliv na druh poskytovaných služeb a klienty klubu. Záhy po zahájení výzkumu jsem však zjistila, že v klubu neprobíhá žádné otevřené ani skryté šíření víry, což byl důvod pro změnu výzkumného cíle. Současným cílem práce je zjistit, zda klub úspěšně plní své závazky a odhalit, jaká je míra užitečnosti (popř. neužitečnosti) programu.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se jednak pokouší zmapovat historii nízkoprahových zařízení pro mládež (jak ve světě, tak v České republice), jednak se snaží objasnit klíčové pojmy této problematiky. Dále nás již konkrétně seznamuje se samotným klubem (historie, principy fungování atd.). Pro zachování celkového kontextu se zmiňuje i o ostatních projektech střediska a neopomíjí zohlednit salesiánskou víru a její podíl na současné podobě střediska. Praktická část obsahuje metodologii, přičemž hlavní výzkumnou metodou se staly polostrukturované

rozhovory. Následně je v této části zaznamenáno vyhodnocení rozhovorů a závěry, které z nich vyplývají.

Ačkoliv jsem si námět práce zvolila spíše náhodou, je to pro mě téma od počátku zajímavé. Snad proto, že náročným obdobím dospívání si musí projít každý, i když za různých podmínek. Různé podmínky znamenají i rozdílné šance na dobrou budoucnost a zařízení jako je klub Vrtule se snaží tyto šance vyrovnávat.

2. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

2.1. Počátky terénní sociální práce a vznik NZDM ve světě

Kořeny sociální práce můžeme nalézt už v dávné historii. Její první impulsy vycházely z řad církve. Křesťanští duchovní prostřednictvím svých kázání působili na veřejnost, snažili se ovlivnit její chování a pomáhat lidem lépe uchopit svůj život. Příslušníci řádů docházeli do chudinských čtvrtí, navštěvovali zařízení jako starobince, sirotčince, špitály a podobné ústavy. Jejich péče byla často jediným druhem duchovní, sociální a materiální podpory.

Podle Zimmermannové postupný vývoj společnosti, změna společenských hodnot, životního stylu a zdůrazňování humanistických principů vedly k růstu významu a nutnosti sociální podpory. Časem tato povinnost přešla z církve na stát. Centrem sociálně patologických jevů, které bylo třeba řešit, se stala převážně velká města. Příčinou byla průmyslová revoluce.¹ Lidé přicházející z venkova do měst se mnohdy nedokázali adaptovat na nové prostředí a způsob života. Vinou těchto faktorů se dostali do obtížné životní situace (např. nezaměstnanost), s jejímž řešením si neuměli vhodně poradit a ocitli se na okraji společnosti.

Místem, kde se poprvé objevil streetwork, jako profesionální metoda sociální práce na ulici, se staly USA. Jeho vznik je nejčastěji datován na počátek 20. století. Tehdy, jak uvádějí Matoušek a Kroftová, došlo ve velkých amerických čtvrtích k rychlému sociálnímu úpadku a vzrůstu kriminality mládeže.² Řešením bylo zavádění sociálně pedagogických programů, kdy cílovou skupinou byli tzv. Youth gang (volně strukturovaná parta mladých) a pro větší efektivitu těchto programů začali sociální pracovníci docházet na místa předpokládaného setkávání a pobytu mladistvých.

Na počátku 20. let 20. století v důsledku silných migrací do USA. se ve státech objevilo velké množství etnických menšin. V oblasti této problematiky se angažovala především tzv. Chicagská škola, která provedla řadu výzkumů nejen na téma sociální organizace přistěhovaleckých skupin, ale popsala i problém kriminality mladých gangů. Později, jak dále uvádí Zimmermannová, vědci ze Chicagské školy společně se

¹ viz. Zimmermannová, M. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 299

² Matoušek, O. ; Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. Portál 1998, str. 194

sociálními pracovníky iniciovali vznik tzv. „Chicago – area project (CPA)“³, jehož cílem bylo snížit kriminalitu mládeže a gangů v určitých geografických oblastech, snaha o odstranění nedůvěry dětí k institucím a jejich integrace. Projekt měl preventivní charakter, důraz byl dáván na individuální přístup, spolupráci s rodinou a nerepresivní řešení.⁴

Ve 40. letech terénní práce slavila úspěchy. Pravomoce v této oblasti přešly ze státu na obce a ty začaly zaměstnávat první pracovníky, kteří kontaktovali cílovou skupinu přímo na ulici. Problematika mladých gangů však dále vzrůstala, ale s ní i vývoj mobilních sociálních služeb. S 50. a 60. léty však přišlo hnutí hippies, masové užívání drog, další růst kriminality... „Konzervativní veřejnost požadovala nastolení pořádku. Terénní práce jako jeden z nástrojů prevence byl dán do pozadí a v popředí se ocitla represivní opatření.“⁵ V 70. letech byl model terénní sociální práce importován ze Států i do Evropy. Jako první se jím pro mobilní práci s mládeží nechalo inspirovat Německo.

2.2. Vývoj sociální práce s mládeží v České republice a současná situace

Streetworková aktivita v České republice, která později vedla ke vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, zkráceně NZDM, se začala rýsovat na počátku devadesátých let minulého století. Z počátku se činnost týkala hlavně práce s drogově závislými a až později se rozšířila i do dalších sociálních sfér (prostitute, bezdomovci, neorganizovaná mládež...). V roce 1994 byla vládou v rámci programu sociální prevence a prevence kriminality experimentálně zavedena funkce sociálního asistenta. Jednalo se o specializovaného pracovníka, který prováděl terénní práci s dětmi staršího školního věku, ohroženou mládeží nebo patologickým vývojem zasaženými jedinci. Tato definice podle Čechovského a Racka zahrnovala hlavně děti a mladistvé trávící volný čas pasivně na ulici, vykazující známky asociálních prvků a chování (nápadnost, obtěžování okolí, bezprizornost, provokativnost...).⁶ Bylo třeba najít alternativní zázemí ke klasickým volnočasovým institucím (jako ZUŠ, DDM, Skaut), které by nudící se mládež navštěvovala místo posedávání a pokuřování v parku.

³ Stefan, W. *Expertise „Strassensozialarbeit – Eine Bestandsaufnahme“*. Boon 1994. Cit. z Zimmerová, M. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 300

⁴ Zimmerová, M. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 300

⁵ Zimmerová, M. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 300

⁶ Čechovský, J. ; Racek, J. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 303

Za významným krok v dalším vývoji streetworku Čechovský a Racek považují navázání spolupráce se Saskou sociální akademií, která nabízela vzdělání pro sociální pracovníky v oblasti terénní práce. Na základě získané inspirace, zkušeností a poznatků pak čeští pracovníci začali budovat první zázemí, kam mohli přivádět klienty z ulice a tak od roku 1995 začala vznikat nízkoprahová centra určená dětem a mládeži (např. v Českých Budějovicích, Hradci Králové, Plzni...).⁷ Nejprve byla zařízení dotována pouze orgány státní správy. Tyto dotace však byly velmi nízké a další projekty se mohly rozvíjet jen díky grantové politice nadací (např. Nadace Open society Fund Praha, Gabriel Nadace rozvoje občanské společnosti, Fond mládeže firmy Levi Strauss, Nadace Via aj.).

Nadace nakonec iniciovaly i vznik informačního portálu www.streetwork.cz, který se stal oficiálními stránkami České asociace streetwork (ČAS). Tato organizace, založená roku 1997, sdružující odborníky z oblasti terénní práce, si dala za úkol definovat základní pojmy týkající se nízkoprahových služeb, vytvořit standardy zařízení pro děti a mládež a rozpracovat metodiku. Výsledkem tohoto snažení bylo nejen zvýšení úrovně poskytovaných služeb a odbornosti ale i prosazení nízkoprahových programů do typologie služeb Ministerstva práce a sociálních věcí, což umožnilo čerpat dotace z jeho rozpočtu.

2.3. Pojmosloví NZDM a legislativní ukotvení

NZDM je služba určená dětem a mládeži, které se ocitly v obtížné životní situaci nebo jsou jí ohroženy a které nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a péče.

Hlavní snahou je navázání a udržování kontaktu, poskytování informací, odborné pomoci a podpory, dále vytváření podmínek pro sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života klientů. Jedná se o ambulantní případně terénní formu sociální služby nízkoprahového charakteru. Cílem služby je umožnit klientům lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet takové podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci.

Pojem nízkoprahový se poprvé objevil roku 1995 během vzniku Komunitního centra Krok v Praze – Modřanech. Při vytváření principů pro fungování klubu si realizátoři

⁷ Čechovský, J. ; Racek, J. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 303

stanovili jako hlavní kritérium dostupnost, která byla metaforicky vyjádřena jako „nízký vstupní práh“.⁸

Odtud tedy pojem, jehož význam je nejčastěji vykládán jako určený pro všechny, anonymní, bezplatný, otevřený. Nejvíce je tento původně český termín spojován právě s nabídkou sociálních služeb. Princip nízkého prahu tedy spočívá v poskytování a organizaci služeb tak, aby byly maximálně dostupné. Tzn. odstranění časových, prostorových, psychologických a finančních bariér, které by mohly cílové skupině (skupina, pro kterou je daný typ služby určen) její využívání znemožnit. Podrobně jsou principy nízkoprahovosti definovány v Pojmosloví NZDM.⁹

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou jako služba sociální prevence ukotveny a definovány v zákoně o sociálních službách¹⁰ a dále jsou zařazeny a charakterizovány jako služba primární prevence ve vyhlášce MPSV § 27.¹¹

V praxi se obsah služby NZDM člení na pobyty v zařízení, výkony sociálních služeb, preventivní, výchovné, pedagogické programy a volnočasové aktivity. Jiným zastřešujícím názvem pro tento soubor nízkoprahově organizovaných služeb je pojem kontaktní práce, která může být poskytována ve dvou následujících základních formách:

- jako mobilní kontaktní práce (Streetwork)
- jako stacionární kontaktní práce (NZDM, kontaktní centra)

Dále se komplex nízkoprahových služeb dělí na *obligatorní* (tyto služby je poskytovatel povinen realizovat v rámci základní nabídky) a *fakultativní* (jedná se o služby nad rámec povinné činnosti). Do první skupiny řadíme již výše zmíněné výchovné a vzdělávací programy, pomoc při prosazování práv, poradenskou činnost. Do skupiny druhé pak patří např. instrumentální pomoc (ubytování, hygiena, strava...), nebo odborné terapeutické a poradenské služby, na které je třeba mít příslušné vzdělání.

Je rozdíl mezi kontaktní prací poskytovanou na ulici a stacionární kontaktní prací. Tyto dvě varianty se liší především nabídkou služeb a statutem pracovníků. Streetwork je méně finančně náročný, na druhou stranu neumožňuje poskytovat určitý typ služeb, jako stacionární kontaktní práce. Centra zase mohou mít pro danou cílovou skupinu apriori nesprávně nastavený typ poskytovaných služeb, tím pádem nemusí být efektivně využívána. Proto může terénní práce sloužit při iniciační fázi projektu centra, pro správnou identifikaci potřeb klientů, popř. se oba typy služeb mohou v rámci jednoho

⁸ Racek, J. ; Herzog, A. *Kontaktní práce*. ČAS 2007, str. 319

⁹ viz. příloha č. 1

¹⁰ viz. příloha č. 2

¹¹ viz. příloha č. 3

zařízení doplňovat. V užším slova smyslu pak definice kontaktní práce¹² znamená kontakt (vztah) mezi klientem a pracovníkem, jehož cílem je vytvořit prostor pro realizaci služby.

2.4. Cílová skupina NZDM

Jak je patrné z názvu i předešlého textu, NZDM je služba určená dětem a mládeži v nepříznivé životní situaci. Podrobněji je definice cílové skupiny rozvinuta v Pojmosloví NZDM následovně. Za prvé hraje roli sociální situace, ve které se klienti nacházejí. Tím je myšleno:

- konfliktní společenská situace (vyhraněný životní styl, příslušnost k subkultuře...)
- obtížná životní událost (rodinné problémy, vztahové problémy, problémy ve škole...)
- omezující životní podmínky (špatné sociální podmínky, obtížný přístup ke vzdělání, k hygienickým a kulturním návykům...)

Další určující faktory jsou:

- věková kategorie (od 6 do 12, od 13 do 18, od 19 do 26 let)
- vymezení sociálního prostředí, ze kterého klienti pocházejí
- vymezení lokality, kde klienti žijí¹³

Navíc se k cílové skupině váží následující doplňkové charakteristiky¹⁴. Klienti např. nemají zájem o standardní volnočasové aktivity, vyhýbají se běžným formám péče a pomoci, tráví volný čas pasivně atd.

Ve spojení s cílovou skupinou NZDM se často setkáváme s pojmem „riziková mládež“, který bych právě pro jeho častý výskyt ještě ráda (alespoň zlehka) nastínila. Slovo rizikový (pochází z anglického at risk, což znamená nebezpečný nebo také ohrožený) v tomto kontextu může zahrnovat více druhů mládeže, např. i zneužívané! Podle Labátha si však v našem případě pojem rizikový vysvětlujeme ve smyslu hrozby vyššího ohrožení psychosociálního vývinu oproti standardnímu zbytku populace

¹² viz. příloha č. 4

¹³ *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM., ČAS 2008*

¹⁴ viz. příloha č. 5

v důsledku působení různých faktorů.¹⁵ Takto široké označení (stejně jako široké pojetí cílové skupiny NZDM) však má svůj prostý důvod. A to ten, aby nikomu nemusela být odepřena pomoc, kvůli příliš úzce stanoveným definicím.

¹⁵ Labáth, V. a kol. *Riziková mládež*. Sociologické nakladatelství Praha 2001, str.11

3. Salesiánské hnutí

3.1. Historie hnutí a tradice práce s mládeží

Společnost sv. Františka Saleského, jinak také nazývána jako Salesiáni Dona Boska (SDB) je jedním z řeholních řádů římskokatolické církve, který se svou činností soustřeďuje především na výchovu a vzdělání dospívající a problémové mládeže. Zakladatelem hnutí je svatý Jan Bosco (16.8. 1815, Castelnuovu d'Asti - 31.1. 1888, Turín) - kněz, původem z italské rolnické rodiny, který se rozhodl práci s mládeží zasvětit celý život. Po svém vysvěcení se začal věnovat chudým chlapcům žijícím na ulici. Snažil se je vzdělávat, poskytoval jim stravu, ubytování a pomáhal jim nalézt práci. Roku 1844 pak založil první ústav (cośi jako internátní školu), který zasvětil právě Františku Saleskému, a tak získal řád svůj název.

Oficiálně byla kongregace schválena papežem až roku 1874. V té době už ale v Itálii existovalo na patnáct salesiánských ústavů a další byly zakládány ve Francii, Španělsku a Jižní Americe. Později, ačkoliv to Bosco nejprve neměl v úmyslu, se začaly objevovat i podobné instituce určené dívkám, a tak roku 1872 vznikl institut Dcer Panny Marie Pomocnice. A do třetice vše doplňuje poslední větev hnutí z roku 1876 - Salesiáni pomocníci (Sdružení salesiánů spolupracovníků), jež je tvořeno laiky.

V českých zemích zahájilo salesiánské hnutí své působení roku 1927. Duchovním, jež se nechal Boskem a jeho učením inspirovat a jehož považujeme za prvního českého salesiána, se stal Ignác Stuchlý. Založil první chlapecký ústav ve Fryštáku u Holešova a postupně byly otevírány nové domy např. v Ostravě, Brně, Praze – Kobylisích, Pardubicích i jiných městech. Hnutí úspěšně pokračovalo ve své činnosti až do období druhé světové války, která přinesla zpomalení vývoje. Některé z domů byly zabrány jednotkami SS, několik salesiánů bylo uvězněno a někteří z nich, např. Štěpán Trochta (druhá nejvýznamnější osobnost českých salesiánských dějin, pozdější kardinál), byli umístěni do koncentračního tábora. Konec války a socialistická éra však nepřinesly mnoho změn k lepšímu, spíše naopak. Během komunismu byla činnost řehole postavena mimo zákon, v letech 1948 – 1989 bylo odsouzeno a uvězněno 47 členů řádu. Ti se po svém propuštění již nemohli duchovní službě veřejně dále věnovat.

Konečně pak přišel rok 1990, nový politický režim a s ním čas velkých změn. Dochází k navrácení zabavených domů a jejich rekonstrukcím, řeholníci se již nemusejí skrývat a opět mohou veřejně působit. Začínají žít v komunitách a hledají způsob, jak svou víru přiblížit postupně se vyvíjející nové moderní společnosti. Zakládají se další salesiánské domy nově se středisky pro volnočasové aktivity určené mládeži (oratoře). Provincie dále pomohla zřídit nakladatelství Portál, které se významně podílí na vydávání literatury z oblasti psychologie a pedagogiky a pro výchovu a vzdělávání pracovníků v sociální oblasti založila vyšší odbornou školu JABOK, která sídlí v Praze.

3.2. Založení střediska

Jak bylo řečeno výše, po devadesátém roce začala kongregace v navrácených domech navazovat na své předchozí působení. V budově ústavu v pražských Kobylicích zpočátku společně se salesiány sídlila také internátní škola pro děti s vadami řeči. Na přelomu let 1994 až 1995 došlo k jejímu přestěhování do náhradních prostor, celá budova pak připadla provincii, a začaly rozsáhlé rekonstrukce, jež vedly ke vzniku střediska pro mládež.¹⁶ Jeho realizace byla podpořena programem GABRIEL Nadace rozvoje občanské společnosti, který dopomohl vzniku i dalších projektů pro tzv. neorganizované děti a mládež.

Salesiánská provincie je v současnosti pouze zřizovatelem střediska (kdy podle schématu organizační struktury se středisko a jeho projekty řadí mezi volnočasové a sociální aktivity)¹⁷, což ale nesnižuje význam toho, jak svým duchovním působením ovlivnila vývoj centra. Že se činnost střediska orientuje na děti a mládež a nikoliv na jinou cílovou skupinu, není shoda náhod ale důsledek tradice práce s mladými dospívajícími.

¹⁶ Salesiánské středisko mládeže Kobylice[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z: <<http://sasmkob.sdb.cz/historie-strediska/>>

¹⁷ Kaplan, P. a kol. *Veřejný závazek Nízkoprahového klubu VRTULE*, Nízkoprahový klub Vrtule – Salesiánské středisko mládeže 2007.

4. Středisko mládeže a jeho projekty

Na internetových stránkách střediska se lze dočíst, že jeho posláním jsou zejména sociálně výchovné činnosti pro děti a mladé lidi v jejich volném čase. Provincie zrealizovala tři hlavní projekty, které se snaží poskytovat veřejně prospěšné služby a působit na mládež. Těmito projekty jsou:

a) Oratoř – popsáno jako „*Spontánní činnost pro děti a mládež realizované v prostorách určených pro sportovní a zábavní činnost, které jsou přístupné všem zájemcům podle pravidel stanovených vnitřním řádem střediska.*“¹⁸

b) Horolezecká stěna a posilovna (provoz tohoto projektu je definován podobně jako v bodu a)

c) Klub Vrtule – popsáno jako „*Nízkoprahový klub pro setkávání a kulturně společenské aktivity, především mladých ve věku od 13 let.*“¹⁹

Projekty ideově spojuje společný cíl. Tím je nabídnout klientům příležitost, jak kvalitně a smysluplně strávit volný čas, a tak zabránit jejich kontaktu s rizikovým prostředím. Jinými slovy jde o to „dostat“ děti z ulice, která je pro mnoho z nich místem, kde pasivně tráví své volno, a ukázat jim, že existuje i jiný způsob jak prožít odpoledne po škole, než posedávat na lavičkách. Zároveň je účelem předejít tomu, aby se děti bezprizorními vůbec staly. Proto je do některých projektů přístup umožněn již od školního věku (tedy od šesti let).

Nástup potomka do školy znamená částečné přesunutí výchovy z rodičů na instituci. Tahle „dělba práce“ může pro některé rodiny znamenat úlevu (např. ve finanční situaci). Rodič, který byl do této doby s dítětem doma, se pak většinou vrací do zaměstnání. V situaci, kdy jsou matka i otec výdělečně činní (a tedy časově vytížení), je pro rodiče obtížnější věnovat se potomkovi v jeho volném čase a tím pádem mít nad jeho aktivitami kontrolu. Způsob, jakým děti tráví volný čas, je ovlivněn sociálním prostředím a právě vliv rodiny hraje hlavní roli. Rodiče představují vzor, který může být pozitivní nebo negativní. Podle Pávkové, rodina, která neplní dobře svou výchovnou

¹⁸ Salesiánské středisko mládeže Kobyličky [online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z: <<http://sasmkob.sdb.cz/statut -o-p-s/>>

¹⁹ Salesiánské středisko mládeže Kobyličky [online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z: <<http://sasmkob.sdb.cz/statut -o-p-s/>>

funkci, se často projevuje právě nezájmem o to, jak potomek využívá volný čas. Tuto mezeru ve výchově mají do jisté míry možnost kompenzovat školy, výchovné instituce atd. Pokud se to však nepodaří, zvyšuje se riziko kontaktu dítěte s vrstevnickou skupinou či situacemi, které nežádoucím způsobem ovlivní jeho vývoj.²⁰

Aby centrum zaujalo co nejširší spektrum klientů, nabízí každý z projektů jiné druhy činností. Podle zásad nízkoprahovosti může poskytované služby využívat bez rozdílu každý. Přístup je limitován pouze věkem a podmínkou dodržování vnitřních pravidel jednotlivých projektů.

4.1. Oratoř, posilovna a horolezecká stěna

Oratoř je otevřena všem klientům ve věku od 6 - 20 let. Pravidelný provoz je od pondělí do pátku od 14:00 do 18:00 hodin a klienti mohou využívat její venkovní i vnitřní prostory. Ty dohromady zahrnují skate park, hřiště pro různé druhy sportů (fotbal, volejbal atd.), místo vyhrazené pro různé typy stolních her, půjčovnu sportovních potřeb aj. Služby jsou zpoplatněné, a to 100 Kč za školní rok pro děti ze základních škol, 150 Kč za škol. rok pro středoškoláky a 250 Kč za škol. rok pro studenty VŠ a VOŠ (ti však museli být klienty oratoře i v předchozích letech). Organizují se i různé krátkodobé jednorázové aktivity, jako tábory, jednodenní výlety apod.²¹

Posilovna nabízí klientům možnost zapracovat na své kondici. Navštívit ji můžete v jakémkoliv věku a zdarma (nejdéle však do 26 let). V některých dnech je otevřena i pro veřejnost za poplatek 30 Kč za hodinu. Vstup na horolezeckou stěnu je zpoplatněn stejnými sazbami jako služby poskytované oratoří (pro veřejnost je to opět 30 Kč za hod.). Přítomen je vyškolený personál, který v případě potřeby pomůže či vysvětlí vše potřebné, a pokud klienti nevlastní horolezecké vybavení, mohou si je zde zdarma vypůjčit.²²

²⁰ Pávková, J. *Pedagogika volného času*, Portál 2001, str. 17

²¹ Salesiánské středisko mládeže Kobyličky[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z <<http://sasmkob.sdb.cz/orator/>>

²² Salesiánské středisko mládeže Kobyličky[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z <<http://sasmkob.sdb.cz/stena/>>

4.2. Nízkoprahový klub Vrtule

4.2.1. Vznik a organizace klubu

Nízkoprahový klub Vrtule spustil svůj provoz v září roku 2001 a již v roce 2004 byl přijat mezi členy České asociace streetwork. Roku 2007 byl klub zaregistrován jako poskytovatel sociálních služeb a o rok později získal od ČAS certifikát kvality o poskytování sociálních služeb. Financován je z grantu městské části Praha 8 a Ministerstva práce a sociálních věcí.

Stejně jako u předešlých dvou projektů je jedním z cílů klubu nabídnout mladým dospívajícím místo pro trávení volného času. Kdyby se ale jednalo o cíl jediný, byl by jeho vznik (tedy alespoň v rámci střediska mládeže) jako dalšího projektu, který nabízí pouze prostor pro volnočasové aktivity trochu zbytečný. To, co klub odlišuje od oratoře a ostatních projektů a co mu umožňuje si klást vyšší cíle, je kontaktní pracovník. Pracovníci oratoře a posilovny totiž nejsou podle zákona o sociálních službách tzv. pracovníkem sociální služby, ale pouze tím, co bychom mohli nazvat pedagogický pracovník. Dohlízejí na děti během činností, jsou kompetentní k řešení konfliktů, které vzniknou na místě (tedy tzv. situační intervence), nemohou ale již poskytovat další typy sociálních služeb (viz. kapitola 2.3.). Zatímco zaměstnanci klubu, kteří jsou vedeni jako kontaktní pracovníci (celkem čtyři), jsou na základě dosaženého vzdělání buď pracovníky v sociálních službách, nebo přímo sociálními pracovníky, což jim umožňuje nabízet širší škálu služeb, dostat se do bližšího vztahu s klientem, a tak naplňovat definici kontaktní práce (viz. kapitola 2.3.).

4.2.2. Nabídka klubu a jeho cílová skupina

Klub je otevřen každé pondělí až čtvrtka od 15 do 20 hodin a v dané době může jeho služeb (podle zásad nízkoprahovosti) využívat každý bez rozdílu barvy pleti, náboženského vyznání a přesvědčení. Podmínkou je, že klient musí splňovat věkové rozhraní cílové skupiny a dodržovat vnitřní pravidla klubu.²³ Pokud dokáže respektovat tyto zásady, nabízí mu klub a jeho pracovníci možnost účastnit se různých aktivit, které jsou zde pořádány a naopak je jim dán i prostor pro vlastní seberealizaci. Klientům je

²³ viz. příloha č. 6

k dispozici stolní fotbálek, deskové hry, za symbolický poplatek mají umožněn přístup k internetu, mohou zde poslouchat hudbu nebo jen posedět s kamarády. Pokud klienti chtějí sami iniciovat nějakou aktivitu, záleží jen na jejich domluvě s pracovníky. Lze uspořádat např. diskotéku, promítání filmů atd. Pracovníci se snaží přijít s akcemi, které klienty do klubu nalákají, jako turnaj ve fotbálku, koncerty apod. Z obecných zásad o poskytování nízkoprahových služeb (viz. kapitola 2.3.) vyplývají nejen povinnosti (tzn. pravidla), ale i práva klientů²⁴ klubu.

Cílovou skupinou, pro kterou je klub určen, jsou děti a mládež ve věku od 13 do 20 let, které žijí především v lokalitě Prahy 8 a 9. Ve Veřejném závazku klubu, je definice cílové skupiny dále rozvinuta podle Pojmosloví NZDM. To znamená (podobně jako v kapitole 2.4.) že se jedná o mladé lidi, zažívající nepříznivé životní situace, omezující životní podmínky nebo konfliktní společenské situace, kteří se nechtějí nebo nemohou účastnit běžných forem trávení volného času a ani jiné institucionalizované formy pomoci a péče. Dávají přednost pasivnímu trávení volného času a mají vyhraněný životní styl, který může vést ke konfliktu se společností či zákonem.

Za své poslání pak klub považuje usilovat o pozitivní změnu v jejich životním způsobu. Umožnit jim smysluplně a aktivně trávit volný čas a snižovat jejich podíl na nepříznivém klimatu v části velkoměsta (kriminalita, anonymita, nezájem o druhého, násilí...). Poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.²⁵ Konkrétní cíle klubu²⁶ (které taktéž vycházejí z obecných cílů těchto zařízení stanovených v Pojmosloví NZDM) jsou pak přesně specifikovány ve veřejném závazku klubu.

4.2.3. Streetworková činnost klubu

Tuto metodu sociální práce začali pracovníci aplikovat až několik let po založení klubu. Poprvé ve školním roce 2008 / 09. Původním cílem však nebylo pouze kontaktovat nebo hledat nové potencionální klienty klubu, ale také mít přehled o těch stávajících v době, kdy se pohybují mimo zařízení. Pracovníci se soustředili na celou oblast Prahy 8 (především oblast Libně, Kobylis a Ládví), kde lokalizovali několik hlavních „setkávacích“ míst klientů. Trasu procházeli vždy dva pracovníci každou

²⁴ viz. příloha č. 7

²⁵ Kaplan, P. a kol. *Veřejný závazek Nízkoprahového klubu VRTULE*, Nízkoprahový klub Vrtule – Salesiánské středisko mládeže 2007

²⁶ viz. příloha č. 8

středu od 15 do 20 hodin. Během prvního pololetí se jim podle výroční zprávy podařilo kontaktovat 38 nových potencionálních klientů, být v kontaktu s 27, kteří klub pomalu přestávali navštěvovat, a s pěti „aktivními“ klienty. V druhé polovině roku však klienti z oblasti Libně změnili místa svých setkání, na což pracovníci nestihli včas zareagovat. Nepodařilo se jim zjistit, kam se klienti přesunuli, a tudíž došlo ke ztrátě kontaktu. Celková bilance za daný rok pak podle výroční zprávy byla 54 nově oslovených potencionálních klientů a udržování styku s 32 klienty klubu.²⁷

Začátkem září 2009 došlo k vytipování nových lokalit. Oblast se zúžila na celkem pět oblíbených setkávacích míst, která se nacházejí ve větší blízkosti klubu. Pravidelně každý čtvrtek (z toho důvodu, že v tento den se v přilehlých školách koná nejvíce odpoledního vyučování) dva z pracovníků okruh procházejí. První setkání pracovníků se skupinou vypadá následovně. Pracovníci členy party osloví a zeptají se, zda mají chvíli volného času. Pokud následuje kladná odpověď, představí se, ozřejmí, kdo jsou a rozdají informační letáky²⁸. Ty obsahují nabídku služeb klubu s kontaktem. Pracovníci obsah nabídky vysvětlí, zodpovědí případné dotazy a tím je vlastně první kontakt u konce. Při dalších setkání se pak pracovníci pomocí rozhovorů o běžných věcech pokoušejí navázat přátelský vztah. Teprve tehdy, cítí li klient k pracovníkovi důvěru, dochází k situacím, kdy se klient odhodlá svěřit či požádat pracovníka o pomoc při řešení potencionálního problému. To pak může probíhat buď přímo na ulici, nebo pracovníci klientovi nabídnou návštěvu v klubu. Další možností je setkání na úplně jiném místě, nebo udržování kontaktu např. přes e-mail.

Podle vlastních slov pracovníků však prozatím k žádné sociální práci na ulici, v pravém slova smyslu, nedošlo. Mapování oblastí trvalo od začátku září přibližně dva měsíce. To znamená, že v době mého výzkumu streetwork probíhal cca. dva měsíce. Při frekvenci akcí jednou týdně pracovníci s většinou skupin úspěšně navázali kontakt, ale rozhovory během setkání byly stále spíše seznamovacího rázu a točily se kolem banalit. Zajímavé také je, že mnoho z oslovených o klubu již dříve slyšelo, nebo ho dokonce jednou či dvakrát navštívilo.

²⁷ Vališ, J. *Výroční zpráva Vrtule Street za rok 2008/2009*, Nízkoprahový klub vrtule – Salesiánské středisko mládeže 2009

²⁸ viz. příloha č. 9

4.2.4. Kontaktní práce ve Vrtuli

Vést dialog je pro kontaktní pracovníky něco jako kouzelná formulka, přes kterou mají možnost přiblížit se svým klientům. Povídáním (a nemusí jít vždy o řešení problémů, stačí jen probrat o banality všedního dne) se vytváří ten důvěrný vztah, který je důležitý pro další působení pracovníků. Čím je atmosféra přátelštější, tím vyšší je šance, že se klient v případě potřeby sám na pracovníky obrátí, nebo naopak, že se pracovníkům podaří přijít na to, co je klientovým problémem. Mluvit není ale pouze metoda, která má odhalit klientovu situaci. Je to taky způsob, jak preventivně působit. V rámci rozhovorů o nejrůznějších tématech jako vzdělání, sexualita, drogy, se pracovníci snaží svými názory klienty pozitivně ovlivnit. Rozšířit jejich znalosti, nabídnout nové perspektivy, ukázat jim pokud ne správnou, tak alespoň bezpečnou cestu.

Snaha pracovníků však bývá často konfrontována s nezájem klientů. Pak nezbyvá nic jiného, než hledat a zkoušet další způsoby, kterými by se dalo zaujmout a dostat „pod slupku“. Pomoc přichází i v podobě volnočasových aktivit. Jak říkají Racek a Herzog, zabít nudu je sice jejich nejviditelnější cíl, ne však jediný. Během realizace různých akcí se vytváří kvalitnější vztah mezi klientem a pracovníkem, kterému se přitom otevírá prostor pro poskytnutí sociální služby. S nápadem, co dělat, mohou přijít i sami klienti. Podílejí-li se na realizaci určitého projektu, dochází u nich k potlačování pasivního přijímání zábavy a k osobnímu růstu.²⁹ Zájmy a osobní aktivity, jak je definuje Pávková, obecně patří mezi vlastnosti aktivačně-motivační. Vedou osobnost k činnosti a jedinec, který úspěšně rozvíjí své zájmy, při tom dosahuje uspokojení. Předmětu zájmu je pak přikládána zvláštní hodnota a jedinec je schopen a ochoten vyvinout pro splnění cíle značné úsilí, překonávat překážky a tím sám sebe formovat.³⁰

²⁹ Racek, J. ; Herzog, A. *Kontaktní práce*. ČAS 2007 str. 327

³⁰ Pávková, J. *Pedagogika volného času*. Portál 2001, str. 97

Podle pojmosloví NZDM mají volnočasové aktivity následující hierarchii (od nejvíce preferovaných po nejméně realizované):

- 1) Jednoduché volnočasové aktivity, které dělají klienti sami (pracovníci jsou pouze zprostředkovatelé, např. zapůjčí sportovní vybavení)
- 2) Složitější volnočasové aktivity, které dělají klienti sami (pracovník je opět pouze podporou při realizaci, např. turnaj ve fotbale)
- 3) Akce, které iniciovali sami klienti (dochází ke kooperaci mezi klienty a pracovníky, např. pronájem sportoviště, zkušebny)
- 4) Propagační nebo zpestřující akce (připravovány pracovníky, např. koncert)
- 5) Dílny (pravidelné či nepravidelné akce vedené pracovníkem, např. horolezecká stěna, keramika)³¹

Aktuálně je celkový počet klientů klubu 117, přičemž s 80 je podepsána Dohoda o poskytování sociální služby. V průměru klub navštíví týdně cca 170 klientů, ne všichni však docházejí pravidelně. U některých klientů se střídá období časté návštěvnosti a období „ticha“. Maximální věková hranice, do které lze klub navštěvovat, je výše zmíněných 20 let. Ve výjimečných případech (např. má li klient zájem a pokud zároveň pracovníci usoudí, že ztrátou dlouhodobého kontaktu by došlo ke zhoršení klientovy situace) je možné na základě individuální domluvy limit změnit. Z klienta se pak stane např. dobrovolník působící v klubu. Podle slov pracovníků však klienti blížící se této hranici ve většině případů sami o klub ztrácejí zájem. Dospívají, začínají pracovat, případně odcházejí na školy, pohybují se v jiném prostředí a mají jiné zájmy.

Důležitý okamžik, který čeká každého, kdo se rozhodne klub navštěvovat, je tzv. prvokontakt. Tedy okamžik, kdy je pracovníkem poprvé osloven a který dává základ všemu následujícímu. Ne vždy musí prvokontakt přijít na řadu hned s první klientovou návštěvou v zařízení. Záleží např. na tom, jak dlouho se v klubu zdrží, jak se projevuje apod. Při klientovu krátkém prvním pobytu pracovníci s oslovením počkají, zda se objeví opět během následujících dnů. Stejně tak, když klient vyhlíží plaše, dají mu před tím, než přistoupí k seznámení, několik návštěv (2 -3) „na rozkoukání“.

Když pracovníci klubu usoudí, že nadešel ten správný čas, osloví klienta, seznámí se a obdobně jako u streetworku, dají klientovi klubové letáky³². Projdou s ním nabídku služeb klubu, pravidla jeho práva, zodpoví případné otázky atd. Poté nastává období

³¹ Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM), ČAS 2008

³² viz. příloha č. 10

klidu. Pracovníci se pokouší s klientem prohlubovat vztah a získat jeho důvěru. Vedou hovory o běžných věcech, snaží se o jeho zapojení do různých aktivit...Přibližně po měsíci, kdy klient pravidelně klub navštěvuje, mu pracovníci navrhnou podepsání Dohody o poskytování sociální služby. Jedná se o zákonem nařízenou smlouvu, bez které by klient neměl služeb klubu využívat.

Všechn dosavadní kontakt pracovníka s klientem probíhal v prostředí klubu mezi ostatními návštěvníky. Přistoupí li se k dohodě, uchýlí se pracovník s klientem do tzv. kontaktní místnosti. Jedná se místnost oddělenou od zbytku klubu, která se využívá také právě tehdy, chce li si někdo pohovořit s pracovníky v soukromí. Po podpisu přichází další fáze pracovníkova úsilí. Konverzace a dotazy stále více směřují ke zjištění, zdá má klient nějaký problém. Tato fáze může být více či méně obtížná. Někdy se klienti svěří se svým problémem sami, někdy danou věc za svůj problém ani nepovažují. Tehdy pak záleží pouze na pracovníkovi, zda dokáže pomocí správných otázek přijít na kloub tomu, co je klientovou „obtížnou životní situací“.

Např.:

Pracovník: „Tak jak se máš, všechno v pořádku?“

Klient: „Jo jo, pohoda!“

Pracovník: „No a co ve škole?“

Klient: „Ani se neptej! Zase mám další pětku z matiky. Máma mě zabije!“

Když pracovníci znají klientův problém, začíná třetí fáze procesu, snaha o jeho vyřešení, nebo alespoň o zlepšení klientovy situace. Neexistují žádné předepsané způsoby, jak řešit tento problém a jak jiný. Pracovníci se podle svých slov spoléhají na své zkušenosti a znalosti. Pokud klient má zájem svůj problém řešit, mělo by dojít k vytvoření tzv. individuálního plánu řešení. Jde o jakousi smlouvu, která obsahuje popis problému, jaký bude následující postup v dané situaci a dosavadní výsledky. Sami pracovníci mohou poskytnout klientům radu, hovořit s nimi o jejich stavu, ukázat jim nové úhly pohledu na danou situaci, pomoci ve styku s úřady, zajistit doučování...Někdy klientům stačí pouze mít se komu svěřit. V případě že problém a jeho řešení přesahuje kompetence pracovníků, doporučí klientovi jiné instituce, na které se může obrátit. Vše, co klient pracovníkům svěří, je důvěrné. Pracovníci nemají právo kontaktovat rodiče, policii či jiné instituce (ohlašovací povinnost se vztahuje pouze trestné činy jako je vražda, znásilnění apod.) a informovat je o jeho situaci.

Na klubu je sympatické, že prostředí, které nabízí, se opravdu snaží korespondovat s tím, co připadá lákavé o zajímavé klientům (což je samozřejmě podmínkou toho, aby cílová skupina zařízení vůbec navštěvovala). Najdete tu bar (nealkoholický), hudbu (každý si může pustit písně dle libosti), měkké gauče, fotbálek... Klub připomíná skutečný klub (myšleno jako hudební, noční...), tedy místo, kam by spousta mladých „už“ chtěla jít ale „ještě“ pořad nemůže. Je důležité, aby se klienti v zařízení cítili příjemně a nenuceně. Taková atmosféra pak pracovníkovi usnadňuje jeho činnost. Na druhou stranu se zde stále učí respektu. Respektu k pravidlům, ostatním klientům i k pracovníkům

Praktická část

1. Metodologie výzkumu

Celý výzkum probíhal přibližně od konce září 2009 do začátku února 2010. Metody, které jsem během této doby použila, byly především zúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory s otevřenými otázkami a samozřejmě jsem čerpala informace z dostupné literatury.

Co se týče zúčastněného pozorování, pracovníci klubu byli od začátku obeznámeni s tím, kdo jsem a proč do klubu přicházím. Jiná byla situace s klienty. Ti se o mé úloze pozorovatele poprvé dozvěděli až poté, kdy mezi námi došlo kontaktu (např. seznámení, společná účast během nějaké aktivity apod.). Následně jsem samozřejmě svou úlohu odkryla při oficiálních rozhovorech. K těm jsem přistoupila až v posledním měsíci výzkumu. Celkem jsem provedla rozhovory se všemi pracovníky klubu (tzn. čtyři) a deset rozhovorů s klienty v délce do cca třiceti minut. Z rozhovorů jsem vyvodila obecné závěry a jejich porovnání (tzn. porovnání výsledků pracovníků a výsledků klientů) by mi mělo podat odpověď na otázku, která je cílem výzkumu. Všem dotazovaným bylo vysvětleno, kdo jsem a za jakým účelem rozhovory dělám. Srozuměla jsem je s tím, že získané informace jsou anonymní, a dopředu je upozornila, že naši konverzaci budu nahrávat na diktafon. Nejprve jsem provedla rozhovory s pracovníky, až poté s klienty. Všechny přitom probíhaly v prostředí klubu v tzv. kontaktní místnosti. Klienty oslovené k rozhovorům jsem vybírala jednak na základě vlastního uvážení, a jednak na doporučení pracovníků.

Domnívám se, že použité metody výzkumu byly dobře zvoleny vzhledem k tomu, že se jedná o výzkum kvalitativní. Pracovníci klubu mi jako metodu pro získání informací od klientů navrhovali použít spíše dotazníkové šetření. Jako důvod udávali větší ochotu klientů ke spolupráci, a naopak neochotu k dlouhým rozhovorům pro výzkumné účely (odkazovali mě na vlastní zkušenosti při psaní diplomových prací). Měla jsem proto z rozhovorů obavy, které se nakonec nepotvrdily. Zúčastněné pozorování by se dalo nazvat zúčastněné jen do určitého momentu. Většina klientů se sice o mém statusu výzkumníka oficiálně dozvěděla až v době, kdy jsem začala s rozhovory, myslím si však, že již po několika návštěvách všichni klienti alespoň tušili, proč do klubu přicházím a zařadili mě někam mezi sebe a pracovníky. Z tohoto důvodu nevidím žádný

etický problém v tom, že klienti neznali mou úlohu od samého začátku. Navíc se domnívám, že tato informace žádným způsobem neovlivnila jejich chování.

Během výzkumu mě nepřekvapily žádné větší problémy. Jediná věc, která ztěžovala situaci, byl nedostatek literatury týkající se problematiky nízkoprahových zařízení pro mládež a to jak ve veřejných, tak univerzitních i specializovaných knihovnách.

2. Cíl výzkumu, výzkumné a tazatelské otázky

Podle Matouška a Kroftové je pro zhodnocení užitečnosti intervenčních programů důležité získat odpovědi na následující otázky:

- „Splňuje program očekávání, jež byla s jeho zavedením spojena?
- Poskytuje program skutečně to, co podle názvu slibuje poskytovat?
- Má na klienty takový vliv, jaký slibuje mít?“³³

Na základě těchto předpokladů jsem si stanovila tři základní výzkumné otázky.

1. Jsou klienti dostatečně informováni o službách, které klub poskytuje a jsou si vědomi si toho, jak jich mohou využívat?

2. Je nabídka klubu nastavena vzhledem k potřebám cílové skupiny a jsou služby klienty skutečně využívány?

3. Je snaha pracovníků o pomoc klientům úspěšná a vede ke zlepšení životní situace klientů?

Cílem výzkumu je pak získat co nejvíce objektivní odpovědi na tyto otázky. Toho hodlám dosáhnout provedením rozhovorů s pracovníky a klienty klubu. Z výsledků konkrétních rozhovorů se pokusím vytvořit pro každou skupinu jeden společný závěr a následně porovnáím celkový názor pracovníků s celkovým názorem klientů.

³³ Matoušek, O. ; Kroftová, A. Mládež a delikvence, Portál 1998 str. 287

Pro účel rozhovorů jsem vytvořili tyto tazatelské otázky:

Otázky pro pracovníky klubu

a) Otázky o návštěvnosti klubu, povědomí klientů o nabízených službách, jak klienti vnímají roli pracovníků a klub samotný

Jakými způsoby informujete klienty o klubu a jeho nabídce služeb?

Je to podle tebe dostatečné, nebo by to chtělo něco víc?

Je podle tebe nabídka pro klienty srozumitelná?

Kolik klientů v průměru klub navštíví za týden?

Co v klubu klienti nejčastěji dělají?

Mají zájem s tebou hovořit o svých problémech?

Vědí, že se na tebe můžou obrátit?

Jakými způsoby pak lze klientovi pomoci?

Bývá vaše snaha úspěšná?

Proč ano, proč ne?

Poučí se klienti do budoucna?

Proč podle tebe klienti klub vyhledávají?

Berou klub pouze jako místo pro zábavu a volný čas?

Myslíš, že vnímají jeho „pomocnou“ funkci jako tu hlavní?

Vnímají ji vůbec?

b) Otázky na život klientů mimo klub

Jak by jsi charakterizoval klienty klubu?

Co mají společného?

Co je jejich nepříznivou životní situací (jejich problémem)?

Co je podle tebe příčinami jejich problémů?

Otázky pro klienty klubu

a) Otázky o návštěvnosti klubu, povědomí klientů o nabízených službách, jak klienti vnímají roli pracovníků a klub samotný

Jak dlouho do klubu chodíš?

Jak ses o klubu dozvěděl (letáček, kamarád, oslovení streetworkovým pracovníkem)?

Jak často do klubu chodíš?

Co v klubu nejčastěji děláš (povídáš si s kamarády, pracovníky, hraješ fotbal, posloucháš hudbu...)?

Pořádají se v klubu nějaké akce? Jaké? (diskotéka, promítání filmů...) Baví tě tyto akce?

Četl jsi někdy letáček klubu?

Pokud ano, mohl bys mi říci, co se tam o klubu píše?

Víš, co všechno tady v klubu můžeš dělat?

Co je podle tebe úkolem pracovníků v klubu (např. dohled v klubu, něco jiného...)?

Myslíš, že ti mohou pracovníci pomoci s nějakým problémem (s něčím, co ti dělalo starosti, např. škola, vztah, rodiče)?

Už si je někdy poprosil o radu (svěřil ses jim se svým problémem)?

Pokud ne, proč ne (nepochopili by tě, nedokázali by ti poradit)?

Pokud ano, co udělali, když si ses jim svěřil (vyslechli tě, poradili ti, snažili se ti pomoci problémem nějak vyřešit)?

Zlepšila se pak tvoje situace?

Ano/Ne, proč myslíš, že to tak dopadlo (špatně ti poradili, byla chyba na tvou straně)?

Dáváš si od té doby pozor, aby se ti zase nepříhodilo to samé?

Přišel by ses s nimi opět poradit?

Myslíš si, že je dobře, že tady klub funguje?

Co konkrétně tobě klub nabízí (proč sem chodíš)?

Co bys na klubu změnil (přidal nějakou činnost, něco naopak zrušil)?

b) Otázky na život klientů mimo klub

Kdybys teď nebyl v klubu, co bys dělal?

Máš nějaké koníčky (myšleno jako organizované, např. zpěv, sport)?

Pokud ano, tak jak často se jim v týdnu věnuješ, kam na kroužek chodíš...?

Pokud ne, proč (nevíš, kde se kroužek pořádá, nemáš na to peníze...nenašel jsi žádný kroužek, ve kterém by se dělalo to, co tě baví..)?

Co tedy ve volném čase děláš (jsi s partou, sám doma)?

Pokud s partou, tak co společně děláte?

Kouříš?

Piješ někdy alkohol?

Zkoušel jsi někdy nějaké drogy?

Myslíš, že by tě kouření (drogy, alkohol) mohlo v životě nějak omezovat?

Jak jsi na tom ve škole?

Jak si rozumíš s rodiči (hádáte se, můžeš se jim svěřit, když tě něco trápí, vědí, že chodíš do klubu...)?

3. Vyhodnocení rozhovorů

3.1. Vyhodnocení rozhovorů s pracovníky

Pracovníci informují klienty o klubu a jeho nabídce prostřednictvím klubových letáků. Ty jsou k dispozici jednak volně v prostorách klubu, jednak je rozdávají pracovníci během streetworkové činnosti a nově se materiály distribuují také do základních škol v oblasti Prahy 8. Počet klientů, kteří do klubu přišli na základě letáků však pracovníci považují za zanedbatelný. Nejčastější způsob, jakým cílová skupina získává povědomí o zařízení, je předávání informací mezi samotnými klienty a jejich okolím. Tomu by měl odpovídat i fakt, že naprostá většina z nich poprvé klub navštíví ve společnosti (nebo na doporučení) kamaráda, který klub již nějakou dobu navštěvuje. Letáky tak najdou své využití povětšinou až při prvokontaktu klienta a pracovníka. Obsahují informace, kdy a za jakých podmínek lze klub navštěvovat a co zde klient může najít. Podle pracovníků jsou vytvořeny tak, aby jejich obsah byl lehce srozumitelný a aby každý, komu se leták dostane jen tak do ruky pochopil, co může od klubu očekávat. Při prvokontaktu pracovníci s klientem leták osobně projdou, vysvětlí případné otázky nebo nejasnosti (viz. kap. 4.2.4.). Informovanost svých klientů o klubu a nabídce služeb hodnotí pracovníci jako dobrou a celkově považují klub za zakořeněný v povědomí cílové skupiny žijící v oblasti Kobylis. Rádi by však, aby služba oslovila více potenciálních klientů z širší oblasti Prahy 8, jako např. ze sídliště Bohnice. Toho se snaží dosáhnout právě pomocí streetworku a spoluprací s místními základními školami. Shrňme – li získané informace, tak nečastěji se podle pracovníků noví klienti o klubu dovídají od klientů stávajících a přehled o jeho nabídce a službách získají při prvokontaktu.

Průměrná návštěvnost klubu je dvacet až dvacet pět klientů za den. Jako motivy, které klienty do klubu přivádějí, uvedli pracovníci následující. Za prvé, je to suché, teplé místo, kam si mohou přijít zahrát fotbálek a strávit čas s partou, za druhé je to místo, kam se vydávají v případě, že potřebují radu, pomoc. Jako primární hnací motor návštěvnosti vidí pracovníci možnost číslo jedna. Klienti chodí do klubu trávit volný čas, který neumí nebo nechtějí vyplnit jinak. Nejčastěji hrají fotbálek, poslouchají hudbu, povídají si...Při prvokontaktu sice pochopili, že pracovníci tu nefungují pouze jako obsluha baru, ale pojem sociální pomoc je pro většinu abstraktní pojem, který se

jich netýká. Dá se říci, že pracovníci rozlišují tři skupinky klientů (co se otázky řešení problémů a pomoci týče). Za prvé klienti, kteří navštěvují klub pouze pro zábavu a nemají zájem řešit svoji situaci nebo o ni mluvit především proto, že ji za problémovou nepovažují. Za druhé klienti, kteří s pracovníky hovoří o své situaci. První impuls vedoucí k rozkrytí a řešení problému je však často na pracovníkovi. A za třetí klienti, kteří v klubu cíleně vyhledávají pomoc. Pracovníci se shodují v tom, že všichni z klientů vědí, že se na ně mohou v případě potřeby obrátit. Zároveň si ale myslí, že představují jakousi poslední záchranu. To znamená, že klienti jejich nabídky využijí tehdy, pokud se nechtějí nebo nemají svěřit někomu jinému (rodiče, přátele).

Nejčastější problémy, které se podle pracovníků v klubu řeší, jsou škola, práce a vztahy (rodinné, přátelské, partnerské). Většina z těchto případů vyžaduje jenom krátkodobou intervenci. Problémy s prospěchem se řeší formou doučování, pokud jde o práci, pracovníci pomohou klientovi např. s kontaktem úřadu práce, dají tip, kam jinde se může klient při hledání místa obrátit atd. Při vztahových problémech prý často stačí klienty pouze vyslechnout. Pracovníci se snaží, aby klienti s nápady na řešení svých situací přicházeli sami, pokud se problémem zabývat nechtějí, nemohou je nutit. Pokud se z problému vyklube závažný případ (př. z klubu - dívka s anorexií a sklonem k sebepoškození pramenící ze špatných rodinných vztahů), kdy pracovníci vlastními silami a radami nezvládají klientovi pomoci, navrhnou mu možnost spolupráce s příslušnými institucemi (psychologická poradna atd.) Škola se pak řeší nabídkou doučování, práce např. pomocí při kontaktování pracovního úřadu atd.

Při řešení malých nebo krátkodobých problémů považují pracovníci své zásahy za téměř stoprocentně úspěšné. U hodnocení složitějších intervencí tvrdí, že míra úspěšnosti se liší případ od případu. Jsou případy, kdy výsledkem jejich snahy je úspěšné překonání klientovy krize, často se však stává, že v průběhu spolupráce klient o řešení situace ztrácí zájem. Příčinu vidí pracovníci v tom, že klienti mají potřebu něco dělat tehdy, pokud cítí, že jim jejich aktuální situace komplikuje život. Když problém ustoupí do pozadí (ale nevyřeší se), přestanou vnímat jeho negativní dopad a tím pádem nevidí důvod, proč ho dále řešit až do chvíle, dokud opět nevypluje na povrch a nestane se opět aktuálním. Jako negativní jev pracovníci vidí to, u většiny klientů nepozorují poučení z jejich situace. Když klientovi hrozí pětka z matematiky, přijde to řešit den před písemnou prací atd. Tedy opět až ve chvíli nejvyšší potřeby. Míra úspěchu podle tvrzení pracovníků hodně závisí na přístupu klientů.

Svůj úspěch ale pracovníci nevidí pouze v množství vyřešených intervencí, ale i v tom, že cílová skupina klub navštěvuje. Podle pracovníků je nejčastější charakteristika klienta následující: techno nebo hip–hoper³⁴ ve věku od 13 do 19 let, který pochází do jisté míry z dysfunkční rodiny. A to v tom smyslu, že rodiče dokáží potomka sociálně zabezpečit, projevují zájem o jeho výsledky ve škole, ale nevěnují už pozornost tomu, jakým způsobem tráví svůj volný čas. Klienti se ve svém volném čase neúčastní žádných organizovaných aktivit, nemají koníčky, nenavštěvují kroužky atd. Odpoledne po škole tráví bezprizorně s partou, na oblíbených setkávacích místech, jako např. v parku. Jsou to pravidelní nebo občasní uživatelé lehkých drog, alkoholu a kuřáci.

To, že klienti neumí naložit s volným časem, berou pracovníci jako negativní jev, který u nich vede ke vzniku nepříznivých sociálních situací. Hledají si alternativy ke všeobecně přijímaným způsobům zábavy, které korespondují s jejich životním stylem a které jejich okolí vnímá jako nevhodné, pobuřující. Podle pracovníků mnoho klientů vidí svoji alternativu v nadměrném užívání marihuany. Znevýhodňující na jejich přístupu je však také to, že bez volnočasových aktivit nemají podněty vedoucí k rozvoji jejich osobnosti. Pracovníci se jim v klubu snaží poskytnout prostředí, které je pro klienty jednak alternativou ke klasickému způsobu trávení volného času a zároveň i bezpečnou alternativou k jejich životnímu stylu. Až na některé případy jsou problémy klientů podle pracovníků spojeny s jejich věkem. Neřeší nic, co by jejich „nerizikovní vrstevníci“ neřešili také (viz. vztahy, škola...). Sami už ale nevidí problém v doprovodných jevech (že nerozvíjí svou osobnost, že díky hledání zábavy a adrenalinu více inklinují k drogám, což vše může negativně ovlivnit jejich budoucnost...). A právě to, že v prostředí klubu mohou pracovníci klientům ukázat, že se dá žít jinak a že jim umožňují přežít kritická, riziková léta dospívání bezpečně, berou jako úspěch a poslání. Hlavní příčinu toho, že klienti tráví čas bezprizorně, pak vidí právě v tom, že rodina dostatečně neplní svou výchovnou funkci.

³⁴ Výrazy pro vyznavače alternativních hudebních stylů techno a hip-hop

3.2. Vyhodnocení rozhovorů s klienty

Téměř všechny klienty, se kterými proběhly rozhovory, bych označila jako dlouhodobé. Většinou respondenti uvedli, že pravidelně klub navštěvují cca rok a více, několik z nich prostory klubu využívá již od jeho založení. Pouze jeden respondent byl v době rozhovorů klientem klubu teprve čtyři měsíce. Klienti začali klub navštěvovat buď poté, co se o něm dozvěděli od kamarádů, nebo nejprve docházeli do oratoře, která spadá pod středisko. O existenci klubu tudíž věděli a postupně se přesunuli se z oratoře do Vrtule. Leták drželi v ruce poprvé až po příchodu do klubu, podrobně si ho přečetli až při prvokontaktu.

Jako klubovou aktivitu číslo jedna bych rozhodně označila fotbálek. Byl první z odpovědí na otázku „Co v klubu nejčastěji děláš?“ téměř u všech respondentů. A pokud náhodou nebyl první, vždy se ve výčtu jejich aktivit objevil. Kromě fotbálku dále respondenti jako nejčastější aktivitu uváděli internet, povídání s kamarády nebo pracovníky, poslouchání hudby atd.

Př. R. č. 1: „Bavím se s pracovníkama, nebo du na net, nebo na fotbálek.“

R. č. 8 : „Hraju na kytaru, bavím se s kámošema, pracovníkama.“

R. č. 10: „Hraju fotbálek, kreslím, trénuju s diablem, pokecám s kámošema.“

Klub je pro ně obecně jedno z oblíbených míst. Někteří z respondentů klub navštěvují výhradně s partou, jiní jsou schopni přijít i sami. Frekvence návštěv týdně je poměrně proměnlivá. Někdy zavítají i čtyřikrát za týden, jindy jednou, nebo vůbec. Důvody jsou různé. Hodně povinností ve škole nebo v práci, sraz s partou někde jinde, nemají peníze na jinou zábavu, nedá se sedět v parku...

Obecně mají klienti dobrý přehled o nabídce klubu. Dokážou popsat, co vše zde lze dělat, jaká by měli dodržovat pravidla, mají přehled o akcích, které se v klubu pořádají. Přibližně polovina respondentů sama od sebe do nabídky zahrnula i pomoc pracovníků. Zbylí klienti tuto možnost zmínili až poté, kdy jsem se sama zeptala, zda podle jejich názoru klub nabízí i něco takového.

Př. R. č. 1: „...nebo, že když budem potřebovat, tak nám tady pracovníci pomůžou...“

R. č. 4: „...když se nemáš s kým poradit, můžeš sem.“

R. č. 9: „...taky se ti tady snažej pomoc se všim, nebo ti aspoň daj kontakt.“

Z akcí klienty nejvíce zajímají diskotéky (pokud se pouští hudba, která je baví) a fotbalkové turnaje, ale např. při promítání filmů už hodně záleží na výběru snímku. Sama jsem jednou byla v klubu v době, kdy se pracovníci rozhodli pustit dokument o nízkoprahových klubech v ČR. Někteří z klientů odešli, jiní zůstali. Po skončení ale žádné velké nadšení nepanovalo a pracovníkům se nepodařilo rozvinout debatu. A co by klienti na klubu změnili, vylepšili? V podstatě nic zásadního. Inovace, které klienti navrhovali byly např. možnost koupit si pivo, více fotbalku, více diskoték (sami je však organizují jen výjimečně). Klienti jsou s prostředím klubu, aktivitami i pravidly v podstatě spokojeni.

Př. R. č. 8: „Je to tady v poho.“

R. č. 2: „Nějaká pravidla se dodržovat musí.“

R. č. 5: „Mně to tady vyhovuje“

Často ale pracovníci řeší např. situaci, kdy klienti přijdou do klubu pod vlivem marihuany. Klient pak musí klub opustit a má zákaz vstupu na následující den apod.

Je rozdíl mezi tím, jak klub využívají klienti „z party“ a klienti „samopříchodzí“. Parta se většinou usadí do koutku a žije si „sama pro sebe“. Pokud s ní chce pracovník navázat hovor, musí většinou přijít sám. Partě v podstatě nevádí, že s ní chce pracovník komunikovat. Téma ji ale musí zajímat, nebo musí mít náladu. Pokud to tak není, pracovník neuspěje. Klient, který přijde do klubu sám (což ale neznamená, že nemá přátele, nebo že má pozici outsidera), často začíná (nebo končí) svou návštěvu právě na baru u pracovníků. Přichází většinou ze stejného důvodu jako parta, tzn. zabavit se, ale tím, že je sám, je jaksi „tvárnější“. Např. když jsem oslovovala klienty k rozhovorům, bylo mnohem obtížnější přemluvit někoho z party a trhat ho od zábavy. Naopak jiný respondent dorazil do klubu bez doprovodu, zahrál si fotbálek a šel se posadit k baru. Bavil se sice s pracovníky, ale udělat rozhovor pro něj nebyl problém.

Klienti považují pracovníky za něco mezi přáteli a autoritou. Jsou dostatečně staří na to, aby si uměli udržet nadhled, a zároveň dostatečně mladí na to, aby v nich klienti mohli vidět spojence. Což je vlastně pozice, které se snaží docílit i pracovníci. Podle odpovědí respondentů lze určitě říci, že je nevnímají jako barmany, nebo dozor. Všichni si uvědomují, že v případě potřeby je mohou požádat o pomoc. Ve většině případů však

tvrdí, že této možnosti moc nevyužívají. Proč? Protože žádný problém neměli nebo nemají a kdyby měli, snažili by se ho nejdřív vyřešit buď sami, nebo by zašli za kamarády nebo rodiči. Pracovníci by většinou přišli na řadu až v případech, když by si nevěděli rady, nebo se neměli na koho obrátit.

Př. R. č. 1: „Já jsem toho ani nikdy nevyužil, ale doporučil jsem to kamarádovi“

R. č. 2: „Ne! (*myšleno jako nevyužil – pozn. autorky*) Ale někdy v budoucnu možná jo, záleží, co by to bylo.“

R. č. 3 : „Asi bych se jim úplně se vším nesvěřil, ale o radu, to asi jo! Ale já si pomáhám sám.“

R. č. 5: „Já žádný problémy neřeším.“

R. č. 8: „Když bych to nechtěl řešit s mámou nebo dobrým kamarádem, šel bych sem.“

Ale např. respondent č. 4 odpověděl: „Radši to řeknu jim, který si to nechaj pro sebe, než kámošům, co si to mezi sebou budou šířit dál.“ Od respondentů, kteří odpovídali negativně v tom smyslu, že pomoc pracovníků nevyužívají, nepotřebují, jsem se později na otázky typu: „Bavili jste se třeba o klukách/ holkách, o hádce s rodiči atd.?“ dozvěděla: „Jo, o tom se bavíme furt.“ apod.

Pouze tři respondenti během rozhovoru přímo řekli, že využili pomoc pracovníků a to respondenti č. 4 a 8 a 9 (patří mezi ty, kteří do klubu chodí od jeho vzniku). O situaci respondenta č. 8 jsem se nedozvěděla nic podrobného. Řekl mi pouze, že v určité situaci se pracovníkům svěřil. Vyslechli ho, doporučili mu taktiku a následně se na jeho stavu něco zlepšilo a něco ne. Od zbylých dvou klientů jsem se dozvěděla trochu více. Respondent č. 9 žije pouze s matkou a má vyhrocené vztahy s otcem, který od rodiny odešel. Podle vlastních slov mu během rodinných hádek zájem pracovníků a jejich podpora hodně pomohli. Oceňuje i to, že když sami pracovníci nevěděli jak dál, dostal od nich kontakt na jiná místa, kam se mohl obrátit. V současné době žádný problém neřeší. Nebránil by se tomu využít opět pomoc pracovníků, ale velkou roli by hrála závažnost problému a to, zda by si dokázal poradit sám. On sám vnímá klub po své zkušenosti jako útočiště a místo, kde se člověk může opřít. Myslí si ale, že většina klientů to tak nevidí. Na to však uvedl následující argument: „To, že je ochotnej ti někdo pomoc, neoceníš do chvíle, dokud se ti něco fakt nestane.“

Respondent č. 4 měl asi tři roky zpátky období, kdy chodil za školu, kvůli přítelkyni. Díky zameškaným hodinám mu hrozilo vyloučení. Když o situaci zpětně uvažuje, nehodnotí své chování jako ideální, ale: „Tenkrát to bylo super.“. Když svou situaci před pracovníky otevřel, vyslechli ho, řekli vlastní názor na věc a jak by se zachovali oni. Klient neoznačil jejich zásah přímo jako pomoc, viděl v tom spíše radu nebo doporučení. Nepovažuje pracovníky za někoho, kdo vyřešil jeho problém („Ten si totiž musí stejně každý vyřešit sám.“), ale je rád, že ho někdo nasměroval ke správnému řešení. Do klubu si chodí zahrát fotbálek a popovídat. Vnímá klub jako prostor pro pomoc více než jiní klienti. Nepřestává ale pro něj být místem zábavy.

Všichni klienti vidí v tom, že na Praze 8 takovýto klub existuje, jenom pozitiva. Hodnocení však vyplývá z různých úhlů pohledu, stejně jako názor, co je hlavní funkcí klubu.

Př. R. č. 1: „Jo, je to dobře, že tu je. Lepší než bejt na ulici.“

R. č. 2: „Je to dobrý, je to tu dobrá zábava.“

R. č. 3: „No, hlavně se tu asi nějak zabavujou ty děti, ne?“

R. č. 6: „Nemusíš sedět někde v parku. Dá se sem jít, i když nemáš na hospodu.“

R. č. 9: „Klub pomáhá dospět.“

R. č.10: „Je to proto, aby se mladý neváleli někde na ulici a nepíchali si drogy.“

Profil klienta koresponduje s představami pracovníků. Všichni respondenti byly posluchači techna, hip-hopu a jejich odnoží. Ve volném čase nemají žádné organizované koníčky. Proč? Protože, podle vlastních slov, na to nemají čas. Škola končí často až odpoledne, musí se učit, případně pomáhat doma, a kdyby docházeli někam do kroužku, nezbyl by jim čas na kamarády. Respondentka č. 5 mi např. na otázku: „Proč jsi přestala tancovat?“ odpověděla: „Protože už mi není deset.“ Z toho lze usuzovat, že organizovanou zábavu vnímají často jako něco, na co jsou už příliš dospělí, nebo jsou předmětem jejich zájmu činnosti, spojené s životním stylem, který vyznávají, a k těm žádný kroužek neexistuje. Např. grafity, skateboarding... Pokud nejsou v klubu, jsou buď doma, nebo se scházejí s partou někde jinde. Všichni respondenti se přiznali, že kouří, příležitostně pijí alkohol. Buď alespoň zkusili, nebo jsou uživateli marihuany či jiných lehkých drog. Sami sebe jako nadměrné konzumenty nevidí a nepovažují svoje chování za nebezpečné. Protože: „Každej to zkusil, řekli mi to i pracovníci, navíc, hulim jenom v partě, tráva pro mě není droga atd....“ Přičemž poslední argument podle mého

názoru poukazuje na to, že jejich generace již vnímá marihuanu jako etablovanou. Zjistit, jaké mají klienti zkušenosti s návykovými látkami, bylo o dost snazší, než zjistit něco o jejich rodinném prostředí. Zatímco v prvním případě znělo jejich vyprávění až jako lehké vychloubání tím, co všechno už zkusili, tak odpovědi na otázky typu, jak vycházíš s rodiči, byly nejčastěji: „Dobrý, normálka, v pohodě atd.“ Což může znamenat, buď že na tomto poli neřeší žádný problém, nebo naopak mají takový problém, o kterém se mnou nechtějí hovořit.

3.3. Porovnání rozhovorů a výsledky

Výzkumná otázka č.1

Jsou klienti dostatečně informováni o službách, které klub poskytuje a jsou si vědomi si toho, jak jich mohou využívat?

Řekla bych, že v tomto bodě se představy pracovníků poměrně dobře shodují s výpovědí klientů. Pracovníci správně odhadli, jakým způsobem se povědomí o klubu mezi klienty nejčastěji šíří, přesto se ale dále snaží o propagaci prostřednictvím letáku ve školách a při streetworku. Důležitý fakt je, že při prvokontaktu nepodceňují osobní vysvětlení nabídky a chodu klubu, protože podle odpovědí respondentů je právě prvokontakt tím okamžikem, kdy tyto informace začnou vnímat. Kdyby se s klientem pouze seznámili a nabídli mu leták, je dost možné, že by si ho klient přečetl, ale nepochopil, nebo rovnou zahodil atd. Všichni klienti se tedy orientují v pravidlech klubu (i když je třeba porušují) a vnímají jeho zábavnou i pomocnou funkci. Pracovníci si však správně nedělají iluze o tom, že právě pomoc je to, co klienti vidí jako první. Primární funkcí klubu pro většinu klientů je zábava. Což je podle mě logický důvod toho, kdo klienti jsou - teenageři. Většina z nich se přichází do klubu zkrátka zabavit. Povídání o tom, jak jim to jde ve škole, nabídnutí doučování, proč by měli pochopit, že se rodiče zlobí, když u nich našli cigarety, berou jako doplňkovou záležitost. Něco na způsob: „Když už nás tu nechaj zahrát fotbálek, tak s nima pár slov prohodíme.“. A ve většině případů tyto rozhovory vnímají jen jako povídání o tom, jak se jim zrovna žije. Nevidí v tom nic, co by je mohlo pozitivně ovlivnit, někam posunout (i když se tak třeba děje) atd. Alespoň většinou.

Na případech respondentů 4, 8 a 9 jsme mohli vidět i odlišný přístup. Respondent č.4 se pracovníkům cíleně svěřil, jejich účast mu hodně ulehčila překonat (nebo se nějakým

způsobem vyrovnat) se špatnou rodinnou situací. Respondent č.9 naopak úplně ocenil zásah pracovníků až s odstupem několika let, kdy už i on sám jinak hodnotí své tehdejší chování. Obecně ale platí, že klienti vnímají vše, co klub nabízí, ale na různých úrovních. Všichni si dovedou představit, že by pomoc pracovníků využili, ale závažnost situace, která by je k tomu vedla, je hodně individuální. Protože co je neřešitelné pro jednoho, nemusí být problémem pro druhého, přičemž tento přístup může být hodně ovlivněn věkem.

Výzkumná otázka č. 2

Je nabídka klubu nastavena vzhledem k potřebám cílové skupiny a jsou služby klienty skutečně využívány?

Klub je otevřen v rozmezí, kdy mají klienti možnost jej navštěvovat, tzn. odpoledne po škole a nabízí typy činností, které jsou pro cílovou skupinu lákavé. Už samotné prostředí se snaží korespondovat s tím, co připadá klientům atraktivní (viz. kap.4.2.4.) Důležitou roli hraje také to, jak klienti vnímají pracovníky - ani mladí, ani staří (viz. kap. 3.2.). Pracovníci uvedli, že za den navštíví klub 20 – 25 klientů. Podle mého názoru se jedná o optimální číslo. Lze na to nahlížet tak, že čím více klientů, tím větší pomoc. Na druhou stranu je také důležité, aby pracovníci mohli každému klientovi věnovat dostatek času. Zásadní pro pracovníky je především navázání dlouhodobého vztahu, což přináší možnost kontroly klientovy situace a případné reflexe po jejich zásahu.

Jak jsem se již zmiňovala výše, respondenti jsou stálými klienty a všichni se vyjádřili tak, že do klubu zavítají alespoň jednou týdně. Z jejich výpovědí i výpovědí pracovníků sice vyplývá, že někdy je motivem jejich příchodu nedostatek peněz na jinou zábavu, počasí atd., přicházejí ale i v situacích opačných. Znamená to tedy, že je nabídka zařízení využívána? Ano, je! Pod užíváním služby si nelze představit pouze to, že klient přijde za pracovníkem a řekne: „Mám problém, potřebuju poradit.“! Už jen tím, že klub má klienty, kteří ho pravidelně navštěvují, splňuje svůj cíl, kterým je poskytnout dospívajícím bezpečný prostor pro trávení volného času. Význam toho není snižen tím, že primárně klienti navštěvují klub pro zábavu. Pouhým příchodem totiž dávají možnost pracovníkům pozitivně je ovlivnit. Otázka by tedy měla možná znít, do jaké míry klienti využívají různé služby vědomě. Navíc si myslí, že slovo pomoc je pro klienty příliš abstraktní. Vnímají to jako akt spojený s něčím velkým, závažným. Jako

např. drogová závislost, útěk z domova. Nepředstaví si pod tím pomoc při orientaci v běžném životě.

Výzkumná otázka č. 3

Je snaha pracovníků o pomoc klientům úspěšná a vede ke zlepšení životní situace klientů?

Posoudit úspěšnost pracovníků a jejich zásahů je asi to nejobtížnější. Sami pracovníci považují za úspěšné krátkodobé intervence, jako např. vyřešení hádek s kamarádkami, jednoduché hádky s rodiči... Příčiny těchto konfliktů či problémů nejčastěji vycházejí z období, kterým klienti procházejí. Tzn. pubertou. Setkala jsem se i s názorem, že samo dospívání je tou nepříznivou životní situací, jejíž překonání je třeba klientům ulehčit. Vše prožívají emotivněji. Jeden den můžou mít „nejhorší mámu na světě“, druhý den je to naopak „zlatá maminka“ atd. V těchto případech pracovníci mohou pomoci opravdu pouze tím, že klienta vyslechnou. Přičemž, jak vyplývá z rozhovorů s respondenty, klienti to sami vnímají jako pouhou konverzaci. Umět naslouchat je ale často efektivnější, než umět poradit. Mít možnost svěřit někomu své problémy přináší psychické uvolnění.

Závažné případy jako sociální a psychické problémy, problémy s drogami mohou sami pracovníci řešit v podstatě stejně jako ty předešlé. Řekla bych, že úspěšnost záleží do velké míry na tom, v jaké fázi se klient svěří se svou situací, nebo kdy se jí pracovníkům podaří rozkrýt. Na počátku mohou udělat sami pracovníci hodně pro její zlepšení, v určitém bodě by již ale měli rozpoznat, že klient potřebuje odbornou péči, a doporučit mu kontaktovat další instituce. Zároveň se však pokusit zůstat ve styku a mít kontrolu nad dalším vývojem. Podle pracovníků v těchto případech záleží na individuálním přístupu klienta a jeho účasti při řešení. Uvedli mi za příklad jak úspěšné případy, tak případy, kdy klient přestal mít zájem situaci dál řešit, i případ, kdy pracovníci špatně zhodnotili klientův stav, příčiny hledali jinde, než byla skutečnost a od toho se pak odvíjel nesprávný způsob řešení. Ale vzhledem k tomu, že většina respondentů podle svých slov s pracovníky žádný problém nikdy neřešila, je obtížné na základě porovnání tří výpovědí zhodnotit úspěšnost jednotlivých intervencí.

Znakem úspěšnosti je nejen vyřešení intervencí, ale i to, že klienti mají sami zájem svou situaci řešit a že sami přicházejí za pracovníky pro radu atd. Což však (jak vyplývá z rozhovorů s klienty i pracovníky) je menšina případů. Zároveň vše ale ukazuje na to

(jak již bylo zmiňováno), že klienti kolikrát ani netuší, že nějaký zásah ze strany pracovníků probíhá, nebo si svou situaci nepřipouštějí jako problémovou, rizikovou... Což potvrzuje např. i výpověď respondenta č.9. Nelze taky chtít po klientech, aby se svěřovali s každým problémem v podstatě cizím lidem. Jistě, existuje zde nějaký vztah, ale pracovníci ani klub nechtějí v tomto ohledu soupeřit s rodinou či školou. Sami sebe považují za jakousi poslední možnost, kam se člověk může obrátit, když dvě předchozí selžou. Jak říkájí: „Ideální stav je, když kontaktní pracovníci nemají práci.“

Na otázku úspěšnosti je možné nahlížet i z dalšího úhlu pohledu. Na internetových stránkách střediska se můžeme dočíst že:

„Klub je bezpečný prostor, kde mohou mladí lidé trávit volný čas, realizovat své zájmy, popovídat si s druhými či najít radu a pomoc u pracovníků.“³⁵

V tomto případě nás zajímá především první část věty, tedy že klub je bezpečný prostor. Rozdíl mezi tím, jakým způsobem klienti tráví čas v klubu a mimo něj nemusí být každému patrný na první pohled. Chtějí - li klienti v klubu být, musí dodržovat určitá pravidla a navíc (ačkoliv si to neuvědomují) jsou vystaveni vlivu pracovníků. Zatímco na lavičce v parku nejsou ničím a nikým kontrolováni, pouze svými vrstevníky, jsou vystaveni rizikovému prostředí města. Pokud tedy klienti dobrovolně nahrazují tři jointy v parku deseti cigaretami a fotbálkem v klubu, tak se domnívám, že lze hovořit o úspěchu. Puberta je obdobím experimentů. Nespojujme ale tento pojem nutně pouze s návykovými látkami. Co záškoláctví, sexuální nevázanost?

Dnešní společnost má navíc mnohem volněji nastavené normy. Zdravá míra nezdravého přístupu však může jedinci dopomoci k tomu, aby si dokázal nastavit správně žebříček hodnot. Člověk se totiž nerodí se zabudovaným hodnotovým kodexem. Je to věc, kterou během života získáme, které se učíme. Jeho vytvoření může být pro dospívající velice obtížné, nemusejí vnímat kauzální spojitosti (např. bez výučního listu se hůře shání zaměstnání, nedostatek peněz znamená nízkou životní úroveň atd.). I proto je zde klub. Pracovníci se snaží nasměrovat klienty správným směrem. Jako příklad bych opět uvedla respondenta č.9. Hrozilo mu vyloučení ze školy. Nyní má dobrý prospěch i docházku, chystá se k maturitě, a tím si otevírá další dveře do

³⁵ <http://sasmkob.sdb.cz/nizkoprahovy-klub-vrtule/>

života. Svou situaci zvládl vyřešit především díky sobě. Bylo by to tak ale i bez několika rozhovorů?

4. Závěr praktické části

Mé působení v klubu trvalo poměrně dlouhou dobu. Během celého výzkumu se u mě vystřídal několik pohledů na klienty, pracovníky a klub samotný. Na začátku převládal pocit, že klienti pocházejí ze sociálně slabých rodin, rodiče o ně nejeví zájem, nadmíru užívají alkohol, drogy, mají problémy ve škole. Když jsem si vybrala téma bakalářské práce, má orientace v problematice NZDM byla velmi malá a do klubu jsem pak přišla s takto apriori nastaveným názorem. Postupem času se můj přístup začal „zjemňovat“. Vliv na to měly neoficiální rozhovory s pracovníky i bližší seznámení se s klienty. Postupně jsem v nich přestávala vidět mladé gangstery a začali být v mých očích dospívajícími se specifickým životním stylem a sklonem k návykovým látkám. Častým a nejviditelnějším návštěvníkem klubu byla po určitý čas parta chlapců, kteří jsou uživateli marihuany v poměrně velkém množství. Pro pracovníky byli hlavním námětem k diskusím. Do té doby, než jsem poznala i další klienty, viděla jsem marihuanu a lehké drogy jako hlavní problém i u všech ostatních klientů. Nakonec můj pohled na situaci vykrytalizoval až do současné podoby. Ta je taková, že klienti jsou zkrátka teenagery, kteří se ve volném čase cíleně nudí a příležitostně nudu zahánějí rizikovými činnostmi.

S tímto předpokladem jsem začala dělat rozhovory, ale i tak mě jejich výsledky poměrně překvapily. Výpovědi pracovníků spolu korespondují, což jsem očekávala. Nemyslela jsem si ale, že rozhovory s klienty potvrdí, jak dobře umí pracovníci klienty a jejich vnímání klubu zhodnotit. Pravda však je, že jako první jsem vyzpovídala všechny pracovníky, až poté klienty. Je tedy možné, že jsem byla výpovědí pracovníků ovlivněná a klienty jsem během rozhovorů nechtěně naváděla k tomu, aby jejich odpovědi potvrzovaly verzi pracovníků. Navíc, teprve nyní, během dokončování práce se úplně zformoval můj názor na klub jako nízkoprahové zařízení. Při opakovaném zamýšlení se nad rozhovory si říkám, že bych některé otázky formulovala jinak, nebo přicházím na nové, které mi připadají relevantnější. Myslím si, že ačkoliv jsem se snažila otázky pro klienty formulovat co nejsrozumitelněji, tak právě ono zmiňované slovo „pomoc“, nebylo dobře zvoleno. Také je třeba pamatovat na to, že vybraní respondenti tvoří pouze vzorek klientů klubu a že v jejich odpovědích nemusí být zastoupeny všechny možné názory. Vlastní kritika je asi přirozený vývoj výzkumu, ale

možná by bylo zajímavé se po nějaké době do klubu vrátit a pokusit se s novým pohledem výzkum zopakovat, nebo prohloubit.

5. Závěr

Dospívající jsou specifickou skupinou a dospívání specifickým životním obdobím. Říká se, že mládež je naše budoucnost. A nejen proto má práce s ní smysl. Výsledky, které však tato práce přináší jsou špatně hmatatelné. Jejím cílem je dovést jedince k tomu, aby se bez velkých problémů dokázal zařadit do společnosti a prožít svůj život v rámci norem. Úspěšné zařazení je něco, co společnost od svých členů automaticky očekává. Zvládne – li jedinec tento proces, nevidí v tom jeho okolí nic výjimečného. Selhání naopak společnost zviditelňuje a hodnotí negativně.

Dospíváním prostupuje mnoho faktorů, které mohou mít zásadní vliv na to, jakým směrem se bude jedinec vyvíjet, zda si stanoví takové normy a životní hodnoty, které budou korespondovat s očekáváním a požadavky společnosti. Jaké jsou tyto hlavní faktory? Je to rodinné zázemí, vliv vrstevníků, školní prostředí, přístup samotné společnosti, nebo vše dohromady? Na tyto otázky však práce nehledala odpověď. Podstatné je, že pokud selžou prvky, které mají primární schopnost vývoj jedince ovlivnit, existují k nim alternativy. Zařízení, která poskytují klientům pomoc a účast při řešení tíživých situací, která poskytují místo pro trávení volného času a pro osobní rozvoj a nabízí sama sebe jako bezpečný doprovod na cestě k dospělosti.

Tato práce hodnotí míru úspěšnosti počínání jedné z těchto alternativ. Jak tedy zní celkový závěr výzkumu? Domnívám se, že na základě získaných poznatků lze působení Klubu Vrtule označit jako úspěšné. Výsledky praktické části ukázaly, že na výzkumné otázky je možné odpovědět pozitivně. Nabídka klubu odpovídá poptávce a potřebám klientů. Je prezentována tak, že klienti jsou schopni vnímat všechny poskytované služby a uvědomují si možnost jejich využití. Nabízené služby jsou pak klienty využívány a to buď vědomě nebo nevědomě. Nejasná je odpověď na otázku, zda lze považovat jednotlivé intervence pracovníků za úspěšné či neúspěšné. Ukázalo se, že výsledek je ovlivněn různými faktory, jako je přístup klientů i pracovníků, závažnost problému atd. Pomoci klientům úspěšně překonat konkrétní životní situace prezentují pracovníci jako jeden ze svých cílů, výsledky těchto intervencí však nelze brát jako hlavní hodnotící prvek pro celé zařízení. Pracovníci se prostřednictvím dlouhodobé spolupráce snaží především o to, aby klienti dokázali žít nekonfliktně a perspektivně. Bohužel se domnívám, že práce nedokáže zhodnotit, zda se tento závazek daří či nedaří pracovníkům plnit. Pro pozitivní odpověď je možné se odkázat pouze na příběh

respondenta č.9. Negativní tvrzení naopak podporuje ten názor pracovníků, že ve většině případů klienti nezískají poučení ze své situace a nedokáží jí pro příště předejít. Pro získání jasné odpovědi by nejspíš bylo nutné udělat výzkum mezi bývalými klienty klubu.

Zopakujme si tedy na závěr otázku: „Daří se klubu plnit své závazky a pozitivně ovlivňovat život klientů?“. Dovoluji si říci, že ve větší míře ano. Nemůžeme jistě hovořit o stoprocentní úspěšnosti, ale lze něco takového skutečně očekávat?

Jak již bylo zmiňováno, v budoucnu by bylo dobré se k tématu vrátit a výzkum rozšířit a prohloubit. Prozatím ale věřím, že i dosavadní práce může být přínosem. Doufám, že může posloužit jako další zdroj informací o dané problematice a že po jejím přečtení lidé přestanou vidět zařízení typu NZDM jako místo pro zábavu a začnou ho vnímat jako druh sociální služby.

Zdroje

Použitá literatura:

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha : Portál, 2005. První vydání. ISBN 80–7367–040–2

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001. První vydání. ISBN 80–7178 –535–0

JANDOVÁ, Martina. *Sociálně ohrožená mládež v okrajových pražských lokalitách*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. Bakalářská práce

Jak upéct klub : manuál pro zřizování a provoz klubů v podmínkách České republiky. Praha : Leonardo : nadace rozvoje občanské společnosti, 2002

JEDLIČKA, Richard; KLÍMA, Petr; KOŤA, Jaroslav; NĚMEC, Jiří; PILAŘ, Jiří. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. První vydání. Praha: Themis, 2004. ISBN 80–7312–038–0

KLÍMA, Petr; HERZOG, Aleš; KUNC, Stanislav a kol. *Kontaktní práce. Antologie textů České asociace streetwork*. Praha : ČAS, 2007. Druhé vydání. ISBN 978–80–254–4001–8

KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút. *Kniha lásky, víry a naděje*. Praha : Portál, 1996. ISBN 80–7178–122–3

LABÁTH, Vladimír. a kol. *Riziková mládež*. Sociologické nakladatelství Praha, 2001. První vydání. ISBN 80-85850-66-4

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. První vydání. ISBN 80-7178-226-2

PÁVKOVÁ, Jířina. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2001. Druhé vydání. ISBN 80-7178-569-5

PRACOVNÍ SKUPINA PRO DODEFINOVÁNÍ NZDM. *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. ČAS, 2008

STEFAN, W. *Expertise „Strassensozialarbeit – Eine Bestandsaufnahme“*, Boon 1994

Jiné prameny:

Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách.

Vyhláška č. 505/2006 Sb. , kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

KAPLAN, Pavel a kol. *Veřejný závazek Nízkoprahového klubu VRTULE.*
Nízkoprahový klub Vrtule – Salesiánské středisko mládeže, 2007.

VALIŠ, Jan. *Výroční zpráva Vrtule Street za rok 2008/2009.*
Nízkoprahový klub Vrtule – Salesiánské středisko mládeže, 2009.

Použité elektronické adresy:

Salesiánské středisko mládeže Kobylisy[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z:
<<http://sasmkob.sdb.cz/historie-strediska/>>

Salesiánské středisko mládeže Kobylisy[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z:
[http://sasmkob.sdb.cz/statut -o-p-s/](http://sasmkob.sdb.cz/statut-o-p-s/)

Salesiánské středisko mládeže Kobylisy[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z
<http://sasmkob.sdb.cz/orator/>

Salesiánské středisko mládeže Kobylisy[online]. 2010 [cit 13-03-2010]. Dostupné z
<http://sasmkob.sdb.cz/stena/>

Související oficiální elektronické adresy:

Česká asociace streetwork [online]. Dostupné z:
<<http://streetwork.cz>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Principy nízkoprahovosti podle pojmosloví NZDM.....	I
Příloha č. 2 - Definice služby sociální prevence podle Zákona o sociálních službách 108/2006 Sb.....	II
Příloha č. 3 - Vyhláška MPSV § 27 o Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež.....	III
Příloha č. 4 - Definice kontaktní práce podle Pojmosloví NZDM.....	IV
Příloha č. 5 - Doplňkové charakteristiky klientů NZDM.....	V
Příloha č. 6 - Pravidla klubu.....	VI
Příloha č. 7 - Práva klientů.....	VII
Příloha č. 8 - Konkrétní cíle projektu.....	VIII
Příloha č. 9 - Informační leták pro streetwork.....	IX
Příloha č. 10 - Informační klubový leták.....	X

Přílohy

Příloha č. 1:

Principy nízkoprahovosti podle pojmosloví NZDM

- Zařízení vytváří prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí cílové skupiny.
- Pro omezení přístupu uživatele ke službě není důvodem pasivita či názorová odlišnost.
- Uživatel má možnost zůstat v anonymitě. Jakákoliv dokumentace obsahující osobní údaje uživatele musí být vedena se souhlasem uživatele a s právem do ní nahlížet. Zařízení získává jen ty údaje uživatele, které jsou stanoveny jako nezbytné pro poskytování odborných a kvalitních služeb.
- Pro užívání služby není podmínkou členství ani jiná forma registrace. Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou užívání služby. Uživatelé mohou přicházet a odcházet v rámci otevírací doby zařízení podle svého uvážení. Uživatel není povinen zapojit se do připravených činností.
- Služby sociálního charakteru jsou poskytovány bezplatně.
- Provozní doba služby odpovídá potřebám uživatele. Je k dispozici v době, kdy uživatel má podmínky přijít do zařízení (jak z hlediska dne, tak měsíce a roku). Zároveň je provozní doba služby stabilní a nedochází k jejím náhlým výpadkům.
- Službu může využít kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje a neohrožuje sám sebe, ostatní uživatele, pracovníky či efektivitu služby.

Zdroj: Pracovní skupina pro dodefinování NZDM, *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. Česká asociace streetwork, 2008.

Příloha č. 2:

Definice služby sociální prevence podle Zákona o sociálních službách 108/2006 Sb.

Služba sociální prevence - § 53 108/2006 Sb.

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

Zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách.

Příloha č. 3:

Vyhláška MPSV § 27 o Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež vyhláška 505/2006 Sb. § 27

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež obsahují tyto úkony:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

1. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,
2. pracovní výchovná práce s dětmi,
3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,
4. zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání,

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím: aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích, odehrávajících se ve společenském prostředí,

c) sociálně terapeutické činnosti: socioterapie, jejíž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.

Zdroj: Vyhláška č. 505/2006 Sb. , kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Příloha č. 4:

Definice kontaktní práce podle Pojmosloví NZDM

Kontaktní práce - Způsob a metoda práce, pomocí které vytváříme prostor a situaci pro realizaci drobných individuálních plánů - cílených intervencí. Jde o vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétního výkonu (činností a služeb). Jedná se o specifický druh kontaktu s uživatelem, který má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb. Součástí kontaktní práce je hledání a upevňování hranic komunikace s uživatelem a kultivování jeho schopnosti vyjádřit své potřeby a naučit se využívat existující nabídky služeb. Kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v přirozeném prostředí uživatele (např. v kontaktní místnosti, na ulici, v klubu).

Zdroj: Pracovní skupina pro dodefinování NZDM, *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. Česká asociace streetwork, 2008.

Příloha č. 5:

Doplňkové charakteristiky klientů NZDM

Klienti se:

- nemohou nebo nechtějí se zapojit do standardních volnočasových aktivit
- vyhýbají standardním formám institucionalizované pomoci a péče
- dávají přednost neproduktivnímu (pasivnímu) trávení volného času
- dávají přednost trávení volného času mimo rodinu či jinou sociální skupinu
- mají životní styl, díky kterému se dostávají do konfliktů, který je ohrožující pro ně samé nebo jejich okolí
- nepřicházejí s jasnou zakázkou nebo ji nedovedou či nechtějí definovat tak, jak to vyžadují jiné typy služeb.

Zdroj: Pracovní skupina pro dodefinování NZDM, *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. Česká asociace streetwork, 2008.

Příloha č. 6:

Pravidla klubu

Pravidla klubu:

- Přístup do Vrtule mají všichni bez rozdílu barvy plet, náboženského vyznání, přesvědčení...
- Klub je určen lidem ve věku 13 – 20 let.
- V klubu respektujeme ostatní a chováme se ohleduplně.
- I v klubu platí zákony (nepřípustné je především: šikana, slovní a fyzická agrese, jakákoliv forma diskriminace, krádeže, poškozování cizích věcí, ...).
- V klubu se nemluví vulgárně.
- V celém areálu střediska je zakázána jakákoliv manipulace s nelegálními drogami a alkoholem.
- Kouření je povoleno pouze v kuřárně, a to od patnácti let.
- Každý návštěvník se zavazuje dodržovat tato pravidla a respektovat pracovníky klubu.

Zdroj: Salesiánské středisko mládeže Kobylisy[online]. 2010 [cit 13-03-2010].
Dostupné z: <http://sasmkob.sdb.cz/nizkoprahovy-klub-vrtule/>.

Příloha č. 7:

Práva klientů

Práva klientů:

- Máš právo být v klubu (pokud respektuješ pravidla).
- Máš právo na pomoc od pracovníků klubu.
- Nemusíš se zapojovat do naplánovaných aktivit.
- Máš právo na respektování svých názorů, postojů, vzhledu atd.
- Máš právo využívat vybavení a nabídku klubu, účastnit se akcí.
- Máš právo si stěžovat a právo na spravedlivé projednání tvé stížnosti.
- Máš právo si vybrat, zda zůstaneš anonymním uživatelem nebo poskytněš informace o své osobě.
- Máš právo znát dokumentaci o své osobě.
- Máš právo zapojit se do rozhodování o tom, jak má klub lépe fungovat. Zajímá náš tvůj názor.

Zdroj: Salesiánské středisko mládeže Kobylisy[online]. 2010 [cit 13-03-2010].
Dostupné z: <http://sasmkob.sdb.cz/nizkoprahovy-klub-vrtule/>.

Příloha č. 8:

Konkrétní cíle projektu

Pracovníci projektu pracují dle standardů kvality sociálních služeb NZDM a Pojmosloví NZDM České asociace streetwork. V klubu Vrtule se uplatňuje práce na poli primární a především sekundární prevence. V rámci nízkoprahovosti pracovníci v klubu pracují metodou kontaktní práce – vytváření podmínek práce s klienty.

Cíle služby:

- Dlouhodobou a soustavnou prací s jedincem na pozadí skupiny se klub a jeho pracovníci snaží zlepšit kvalitu života uživatelů služeb.
- Pomáhat uživatelům služeb při zvládnání jejich obtížných životních situací.
- Podporovat je při začlenění do vrstevnické skupiny i do společnosti
- Rozšiřovat jejich životní příležitosti
- V případě potřeby poskytovat klientům pomoc, poradenství, doprovod a podporovat jejich celostní rozvoj.
- Snižovat sociální rizika vyplývající z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování.
- Zvyšovat sociální kompetence a dovednosti dětí a mládeže.
- Umožnit a pomoci dospívajícím zvládnout vývojová stádia adolescence

Zdroj: KAPLAN, Pavel a kol. *Veřejný závazek Nízkoprahového klubu VRTULE*. Nízkoprahový klub Vrtule – Salesiánské středisko mládeže, 2007.

Příloha č. 9:

Informační leták pro streetwork

CO TO JE?

STREETWORK JE TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE. SLUŽBA JE URČENA PRO VŠECHNY VE VĚKU 13 - 20 LET, KTEŘÍ SE OCITLI V TĚŽKÉ ŽIVOTNÍ SITUACI, NEVĚDÍ SI RADY A NECHTĚJÍ VYHLEDÁVAT POMOC V ŽÁDNÉ STANDARDNÍ INSTITUCI. VŠECHNY POSKYTOVANÉ SLUŽBY JSOU ZDARMA.

K ČEMU TO JE?

MŮŽEŠ SE NA NÁS OBRÁTIT S PROBLÉMY S ÚŘADY, VE ŠKOLE, RODINĚ, PARTNERSKÉM ŽIVOTĚ A MY SE TI POKUSÍME POMOCI.

NAJDETE NÁS KAŽDÝ ČTVRTEK V OKOLÍ KD KRAKOV, MULTIKINA LÁDVÍ, PARK ZA FINANČNÍM ÚŘADEM PRAHY 8, PARK PŘED SASM TZV. FLUČÍK, PARK V ULICI HANOUSHKOVA TZV. U FERDY

KONTAKT:

E-MAIL: VRTULE.STREET@SEZNAM.CZ

TEL: 731604196

Příloha č. 10:

Informační klubový leták

KOBYLISY

MÁME OTEVŘENO:
PONDĚLÍ AŽ ČTVRTEK
15:00 - 20:00

KOBYLISY

NABÍZÍME

VOLNOČASOVÉ
AKTIVITY

KOBYLISY

NABÍZÍME

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

NABÍZÍME!

- ☞ prostor pro tvoje nápady!
- ☞ nekuřácký a nealko bar s občerstvením
- ☞ posezení a poslech vlastních CD či MC s muzikou

NABÍZÍME!

- ☞ stolní společenské hry
- ☞ kulečnick, šipky, stolní fotbalík
- ☞ turnaje ve fotbálku hokejbaře
- ☞ internet

☞ Pracovníci klubu ti poskytnou pomoc v obtížných životních situacích (sociální pomoc). Pomůžou ti orientovat se v dané situaci a volit vhodné způsoby řešení. V případě zájmu zprostředkují kontakt na jiného odborníka či instituci a doprovodí k ní.

KOBYLISY

NABÍZÍME

JEDNORÁZOVÉ
AKCE:

KOBYLISY

NABÍZÍME

ZKUŠEBNÍ
MLADÝCH MADEJŇMÝCH
A NEKLIDNÝCH
KAPEL!!!

KOBYLISY

NABÍZÍME

KLUB
SALESIÁNSKÉ
STŘEDISKO
mládež

KLUB
VRTULE

VRTULE

JE nízkoprahový klub pro mládež. Je pro vás všechny, kteří jste míadí, předevíím ve věku 13-20 let a hledáte příjemný prostor s posezením, muzikou, nealko barem a otevřenými pracovníky. Může sem každý bez rozdílu barvy pleti, náboženského vyznání, přesvědčení a dalších rozlišovacích znaků.

NABÍZÍME!

- ☞ koncerty, hip-hop párty
- ☞ různé sportovní turnaje
- ☞ videoprojekce...
- ☞ výlety

Informovat se můžete na:
web: <http://vrtule.sdb.cz>
email: vrtule@sdb.cz
mobil: 731 604 196